KÖNYVJELZŐ
AZ ÚJ SZÓ MELLÉKLETE

2004. augusztus 19., csütörtök 3. évfolyam, 8. szám

A korong

Favágó vagyok. A nevem nem fontos. A viskó, amelyben születtem, és amelyben nemsokára meghalok, az erdő szélén áll. Azt mondják, az erdő elnyúlik egészen a tengerig, amely körülveszi a földet, és vizén ugyanolyan faházak úsznak, mint amilyen az enyém. Én nem tudom; sohasem láttam. Még az erdő másik szélét se láttam soha. Amikor még gyerekek voltunk, a bátyám megesketett, hogy mi ketten kivágunk minden fát, egyet sem hagyunk. A bátyám meghalt, én pedig már másra törekszem. Nyugatra innen van egy patakocska, abban fogom a halat, kézzel. Az erdőben farkasok is vannak, de én nem félek tőlük. A fejszém még sosem hagyott cserben. Nem számoltam, hány éves vagyok. Csak azt tudom, hogy már nagyon öreg. Alig látok. A faluban – már nem járok oda, el is tévednék – fösvény hírében állok, de hát miféle vagyona lehetne egy favágónak?

Az ajtót kővel szoktam bereteszelni, hogy ne essen be a hó. Egyik este nehézkes lépteket hallottam, aztán meg kopogtatást. Ajtót nyitottam, egy idegen lépett be. Magas öregember volt, kopott kabátot viselt. Sebhely keresztezte az arcát. Sovány volt, de az évek súlya alatt inkább tiszteletet parancsolóvá lett az alakja; mégis észrevettem, hogy nehezére esik, ha bot nélkül jár. Váltottunk pár szót; már nem emlékszem, hogy miről. Végül azt mondta:

– Nincsen hol laknom, ott alszom, ahol befogadnak. Bejártam egész Szászországot.

A szavaiból is érződött, milyen öreg. Az apám is mindig Szászországról beszélt; ma már Angliát mondanak az emberek.

Volt kenyerem és halam. Ettünk, nem beszéltünk. Eleredt az eső. Néhány bőrdarabból ágyat vetettem neki a földön, ott, ahol a bátyám meghalt. Beesteledett, lefeküdtünk.

Ahogy világosodni kezdett, kimentünk a ház elé. Már nem esett, a földet hó borította. Az öregember leejtette a botját; rám parancsolt, hogy vegyem fel.

– Milyen jogon parancsolgatsz? – kérdeztem.

– Király vagyok – válaszolta.

Bolond, gondoltam. Felvettem a botját, és odaadtam neki.

Megváltozott a hangja.

– A secgensek királya vagyok. Sokszor vezettem népemet győzelemre véres csatákban, de a sors úgy hozta, hogy elvették a királyságomat. Isernnek hívnak, és Odin nemzetségéből való vagyok.

– Én nem Odint imádom – válaszoltam. – Én Krisztusban hiszek.

Mintha meg se hallotta volna, csak mondta a magáét:

– Száműzetésben bolyongok, de még mindig én vagyok a király, mert nálam van a korong. Akarod látni?

Elém tartotta csontos tenyerét. Nem volt benne semmi. Üres volt a tenyere. Csak akkor jöttem rá, hogy addig ökölbe szorította a kezét.

Rám szegezte a tekintetét, és azt mondta:

– Megérintheted.

Nem hittem neki, de megérintettem az ujjammal a tenyerét. Valami hűvöset éreztem, valami megcsillant a kezében. Hirtelen ökölbe szorította. Nem szóltam. Az öreg, mintha gyereknek beszélne, türelmesen folytatta:

– Ez az Odin korongja. Csak egy oldala van. A földön nincsen semmi más, aminek csak egy oldala volna. Amíg a kezemben van, én vagyok a király.

– Aranyból van? – kérdeztem.

– Nem tudom. Odin korongja, és csak egy oldala van.

Meg akartam szerezni azt a korongot. Ha az enyém volna, eladhatnám egy aranyrúdért, és akkor én lehetnék királlyá.

Azt mondtam a csavargónak, akit még most is gyűlölök:

– Van a kunyhómban egy láda pénz. Aranypénz: csillog, mint a fejsze. Add nekem Odin korongját, cserében neked adom a pénzt.

Konokul azt válaszolta:

– Nem kell.

– Akkor – mondtam – menj utadra.

Sarkon fordult. Egy fejszecsapás a tarkójára tökéletesen elég volt, hogy meginogjon és elterüljön, de ahogy elesett, kinyitotta a kezét, s valami megcsillant a levegőben. Megjelöltem a helyet a fejszémmel, a holttestet pedig elcipeltem a megáradt patakhoz. Beledobtam.

Visszamentem a házamhoz, és sokáig kerestem a korongot. Nem találtam. Azóta is keresem.

Jorge Luis Borges ***(Xantus Judit fordítása)***

Ivon Hitchens: Wood in Deep, 1970.

Rendkívül igényes kivitelben jelentette meg a Petőfi Sándor Emlékmű Bizottság a Clara Design Studio gondozásában az idén *A mi Petőfink* című kötetet; a krétapapírra nyomott, színes képekkel gazdagon illusztrált, 196 oldalas könyv tekintélyt parancsoló mérete (22x30,3 cm) és súlya nem leplezetten tartalmának fontosságára hivatott felhívni a figyelmet: a pozsonyi Petőfi-kultuszra s ezen belül a költő pozsonyi szobra sorsának történetére. A kezdetektől napjainkig.

A kezdeteket esetünkben a Szalay Ödön királyi tanácsos vezette Petőfi-szoborbizottság 1904. évi felhívása jelentette, ennek a pályázati felhívásnak a nyertes alkotása a pozsonyi születésű szobrászművész, Radnai Béla ismert Petőfi-szobra. A napjainkat pedig az ezredfordulótól lehet számolni, amikor is megalakult az újkori, öttagú Petőfi Sándor Emlékmű Bizottság (tagjai: Csütörtöki András restaurátor, Duka Zólyomi Árpád parlamenti képviselő, Miklósi Péter újságíró, Staudt Mihály restaurátor és Szabó Rezső jogász) azzal a céllal, hogy a sokat próbált szobrot az utókornak megmentsék, azaz helyreállítsák s neki megfelelő, illő – kellő védelmet nyújtó és egy belvárosi, könnyen megközelíthető – környezetben felállítsák.

A könyv olvasóit megszólító bevezetőjében Miklósi Péter abbéli derűlátásának ad hangot, hogy ha a múltnak, múltunknak jó ismerői vagyunk, a jelen kevesebb meglepetést okozhat számunkra. Nos, ennek a múltunknak, a régmúltnak és a közelmúltnak a megismeréséhez a hagyományápolásnál, s történetesen Petőfi örökségénél kézenfekvőbb s alkalmasabb fogódzót aligha találhatnánk, mi, pozsonyi és nem pozsonyi magyarok. Nagyon jó választása volt tehát a kötet összeállítójának és szerkesztőjének, Miklósi Péternek, hogy a gyűjtemény első darabjául Szalatnai Rezsőnek *Petőfi Pozsonyban* című, 1954-ben írt dolgozatát sorolta be; Szalatnainak mellesleg az idén ősszel ünnepeljük születése százéves évfordulóját – a tudományos ismeretterjesztés igényével, mégis az élményszerűt és az életművet előnyben részesítő terjedelmes munka úgy idézi fel Petőfi alakját s pozsonyi kötődéseit, hogy bőven idéz költészetéből is.

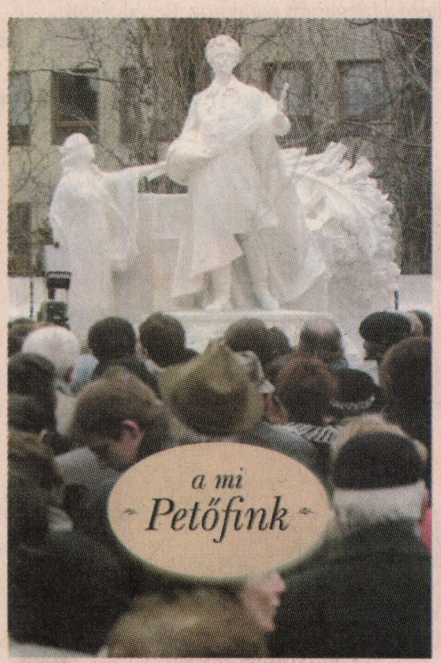

A korabeli dokumentumok, háttéranyagok és források közreadása már a Petőfi-szobor sorsával kapcsolatos, gyorsan pergő és változatos eseménysorozat része. Ennek előzményeihez tartoznak a szoboregyüttes kivitelezésének anyagi és művészi vonatkozású részletei és a felavatáshoz kötődő közlemények is. A sorozat első fejezete a városi színházzal szemben játszódik, a valamikori Sétatéren; itt leleplezik le a szobrot 1911 szeptemberében. A hatvan évvel ezelőtt elhunyt Kumlik Emilnek a Szalatnaiéval azonos című dolgozata ebből, a felállított Petőfi-szobornak a távlatából fogant. A szobor 1921. évi eltávolítása és harmincöt éves raktározása már az új államalakulat kereteinek nem éppen felemelő színhelyét láttatja – Keszeli Ferenc verse (*A bedeszkázott Petőfi*) 2003-ból tekint vissza ezekre az állapotokra. A szobortól megfosztott Pozsony a feléledő Petőfi-kultusz színtere – amit az e fejezetben olvasható tanulmányok és visszaemlékezések (Turczel Lajos, Szalatnai Judit, Mayer Judit és mások) híven közvetítenek, hasonlóan azokhoz, melyek a ligetfalui parkban újraállított szobor koszorúzásához kötődnek (például Emil Boleslav Lukáč ünnepi beszéde). A szobor felújításának és a Medikus-kertben történő felállításának minden egyes szakaszát képes riport rögzíti. A könyv a tavaly március 15-ei szoborleleplezési és koszorúzási ünnepélyen elhangzott beszédek szövegével zárul.

A szépen és ízlésesen tördelt kötet az olvashatóan tagolt szövege s nemkülönben a több száz kép (fénykép, képeslap, meghívó, újságcímoldal, lapszélen futó versek, dokumentumtöredékek, színes, kihajtható várostérkép 1910-ből stb.) révén kapta meg igazi belső formáját. Az *Emlékek és dokumentumok a költő pozsonyi szobráról* alcímű képeskönyv tartalmában és küllemében is vetekszik hajdani romantikus elődeivel, a múltidéző és hagyományápoló, egykor oly népszerű, reprezentatív albumokkal. Ilyen könyv szándéka ellenére is alkalmas arra, hogy az ember a ténylegesnél szebbnek lássa a múltat.

(cs)

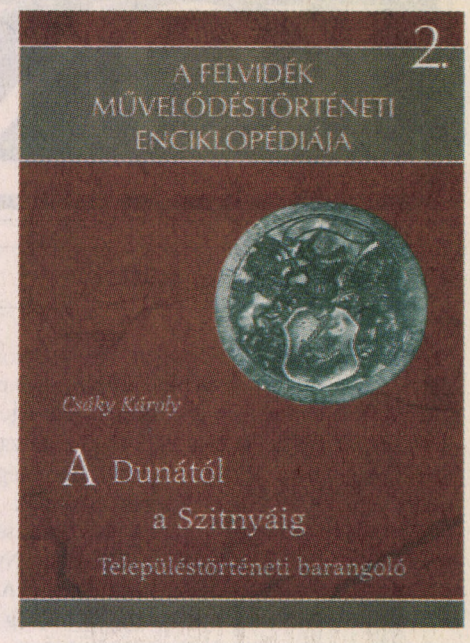

Csáky Károly
A Dunától a Szitnyáig
KT Kiadó

Az író, költő, helytörténész szerző újabb gyűjteményes munkája, melyet Zalabai Zsigmond honismereti olvasókönyvnek nevez, alcíme szerint *Településtörténeti barangoló*. A művelődéstörténeti kalauz járások szerint térképezi fel Hont megyének és településeinek gazdag múltját. Sok fényképfelvétellel, helynévtárral.

Fűzve, 354 old., 14,8x21 cm
egyezményes ára: 399 Sk

Csütörtöki László
Esszencium
KT Kiadó

A *Hétköznapi Vetületek* (KT Kiadó, 1999) című első önálló kötete után, melyben huszonnyolc versét adta közre, a szerző ezúttal egyetlen versbe sűrítette vallomását. Az igényes kiállítású kötet ezt a hosszúverset tartalmazza.

Kötve, 54 old., 15,5x15,5 cm
egyezményes ára: 108 Sk

Márai Sándor
Röpirat a nemzetnevelés ügyében
Kalligram

Márai 1942-ben írt műve a háborús pusztítás okait, a nyugati kultúra fennmaradásának esélyeit, Európa s benne a magyarság jövőjének, szerepének alakulását kutatja. A nagy visszhangot kiváltó röpirat ma is számos továbbgondolásra érdemes elemet tartalmaz. A kötet legújabb kiadását Dúdor István tusrajzai díszítik.

Fűzve, 136 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 170 Sk **kedvezménnyel: 149 Sk**

Sándor Anna
A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza
Kalligram

A *Mercurius Könyvek* sorozat legújabb darabja az ismert nyelvész és nyelvjáráskutató korszakos jelentőségű munkáját adja közre. A tudománytörténeti forráskiadvány az első szlovákiai magyar nyelvatlaszként gyűjtőterületén kívül a nyelvjárások szerepét és helyzetét is bemutatja, s a települések helytörténeti összefoglalójával is szolgál.

Fűzve, 360 old., 16,5x23,7 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 229 Sk**

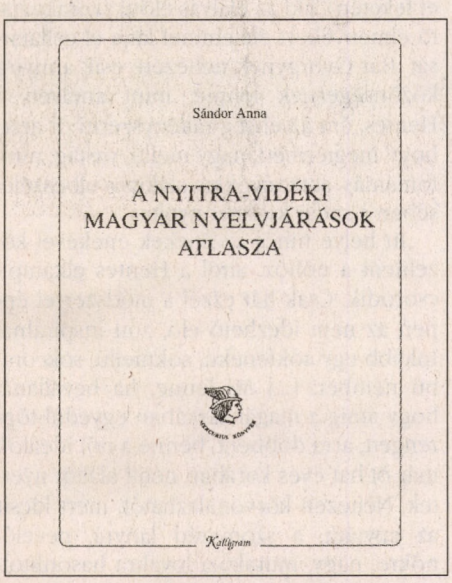

Szénássy Zoltán
Komáromi Krónikás
KT Kiadó

Az ismert helytörténész, több mint húsz történelmi és helytörténeti kiadvány szerzője ezúttal a lapokban és folyóiratokban publikált, önálló kötetben most először megjelenő írásait adja közre. Ezek java része szülővárosához, Komáromhoz kötődik. A könyv tartalmazza a szerző munkásságával kapcsolatos kritikai visszhangokat, értékeléseket is.

Fűzve, 328 old., 14,6x21 cm
egyezményes ára: 201 Sk

Vajkai Miklós
A zöld kígyógyermek
Lilium Aurum

Vajkai Miklós meséi a Csallóközben még ma is élő népmesékből, mítoszokból, hiedelmekből, tündértörténetekből táplálkoznak. A húsz kis történet világát ennek megfelelően varázslók, boszorkányok, pásztorok, zsiványok népesítik be. A kötetet Takács János színes festményei teszik még varázslatosabbá.

Kötve, 104 old., 14,8x20,7 cm
bolti ár: 280 Sk **kedvezménnyel: 252 Sk**

A HÓNAP VERSE

Beába zavarodva

Ki a bea
a Bea ki
vagy be Bea
vagy Bea ki

Vagy bébe A
AB Bea
BA Bea

A versből ki
AB
BA
vagy be Bea

Már akár ki
vagy be Bea

képlete csak
AB
BA

de ha BA
AB
BA

nem lehet csak
ABBA

nem lehet ám
szimpla
BA

mert ABB
nem BBA

sormetszete
AB
BA

kimegy BA
jön BBA

bejön AB
kimegy BA

ha szereted
bejön
BEA

Ha nincs Bea
jó a
TEA

Bettes István

Bettes István (1954. VIII. 15., Pozsony) Somogyi Tibor felvétele

Utazások térben, időben, szerelemben

Monoszlóy mesterien bánik a szürrealista, expresszionista, pszichoanalitikus képekkel

Az ünnepi könyvhétre jelent meg a *Kenguru Zsebkönyvek* sorozat ötödik könyveként az AB-ART Kiadó gondozásában Monoszlóy Dezső elbeszéléskötete, *A szerelem öt évszaka*. Ez a kötet már második kiadását éli, először német nyelven jelent meg Bécsben 1989-ben, magyarul az első kiadás 1991-ben látott napvilágot Budapesten.

Aki elolvassa ezt az öt elbeszélésből álló remek kötetet, úgy érzi, Monoszlóy Dezső erőforrása a szerelem és a gyengédség érzése, mely mindent legyőz és túlél. Bár a szerelmi történetek színhelyei váltakoznak, az otthon világából egészen Japánig utazhatunk a térben és időben, ezeknek a nagy utazásoknak van egy közös magjuk, egy olyan közeg, amelyben minden ember egyformán jól és biztonságban érzi magát, a szerelem.

„...aligha lehet kétséges, hogy mind az életmű egészéből kikerekedő alkotói én, mind az egyes művek műszubjektuma az alkotó mindennapi egyéniségének talajából nő fel." – írja Szerdahelyi István *Irodalomelmélet mindenkinek* című munkájában. A szöveg ereje a szerző ereje is. A szerző maga egy metainformáció, s talán annak tárgya is. Monoszlóy stílustára nagyon változatos, nyelvi megoldásai elragadják az olvasót ebbe a rejtelmes világba. Mesterien bánik a szürrealista, expresszionista, pszichoanalitikus képekkel, a hatás érdekében gyakran megfigyelhető prózájában az idősíkok váltakozása. Elbeszéléseiben Bergson időelméletére épít, a szubjektív és objektív idő kifejezésével játszadozik, az emlékek, az álmok és a valóság történései gyakran a kibogozhatatlanságig összekuszálódnak.

*A szerelem öt évszaká*t megelőző novellásköteteiben szereplői magányosan élték életüket, elszenvedték a mindennapi elmagányosodott létet. A novellák szereplőinek gondként merült fel saját egzisztenciájuk, a kiábrándultságból, fásultságból még a szerelem sem jelentett számukra kiutat. Ám ez a heideggeri felfogás már nem érvényes *A szerelem öt évszaka* elbeszéléseire, ezekben a novellákban a szerző már elismeri a szerelem létét és fontosságát; végső remény és hit, mert valamiben azért hinni kell.

A kötet első novellája a *Japán szerelem*. A Berlini Nemzeti Galéria alagsorában Pierre Bonnard nagyméretű képe előtt egy idősebb úr áll, a Terrasse család életének egy részlete elevenedik meg előtte. A keretnovella első elbeszélése itt indul. Egy szőke, fiatal fiú, Dániel szerelme egy pici japán nő iránt. „Ádám ekkorka Évát észre sem vett volna a Paradicsomban" (8.). A meseszerű szerelem elmesélése során az elbeszélő mesei fordulatokkal és hasonlatokkal él: „A fiú megalkudott a halásszal, nagyvonalú alku volt, öt pézsmapocok bőréért sem kap ennyit a halász, mint amennyit ő fizetett egy éjszakáért" (11.). A lélekvándorlás, a megfoghatatlan szerelem kifejezéseivel él a japán asszony: „Előbbi életünkben rosszak voltunk egymáshoz", ám a fiú tiltakozik, és szerelmi hevében cáfolja az asszony szavait.

Szerelemfilozófiájának egy jelentős gondolatát olvashatjuk ebben az elbeszélésben: „Onnan vette a fényt, ahol azt még lehetett hinni, egyetlen boldogsággá morzsolható az élet, és nem apró morzsákból kell kínlódva, utólagosan összerakni" (13.). A két fiatal szerelme nem teljesedik be, hiszen a nő már férjnél van, ám a fiatal férfi szívében mindig ott marad ez a történet. Itt ér véget az első elbeszélés. Az öregurat felesége zökkenti ki az ábrándozásból, kérdezi tőle, miért bűvöli annyira azt a képet. „A Terrasse családdal akartam beszélgetni, de nem sikerült" – zárul az elbeszélés az idős úr szavaival.

A második elbeszélés a *Marienbadban egyedül* címet viseli. Marienbad régi fürdőváros, ahova a múlt század elején úri kiváltság és sikk volt menni. A narrátor, akinek csak neve kezdőbejűjét tudjuk meg (H.), visszaemlékezik egy harminc évvel korábbi fürdőbeli szerelemre. A szobájában ülve, egy zárt világban visszavágyik oda.

„...a szoba sarkai úgy meredtek rá, mintha a jelennek nem lenne emléke, s az emlékeknek nem lenne utókora." (23.) Karosszékében ülve emlékezetében fel akarta idézni a régi idők történeteit, de nem sikerült neki. Emlékfoszlányok jutottak eszébe, ahogy egy Báthory Erzsébethez hasonló hölggyel táncolt, ám a szekrény recsegése visszahozta a jelenbe. A hölgy, aki Báthory Erzsébetből a testi kapcsolat után B. E.-vé redukálódott, mintegy allegro mottóként kimondja az antik világból ránk maradt üzenetet: „...te mindig külön akarod választani a dolgokat. Holott minden valami belül üres. Minden valami jó is, meg rossz is. Helyesebben se nem jó, se nem rossz, minden valami mindennel összefügg." (35.)

A kötet harmadik elbeszélése kórházi környezetben játszódik, ahol megelevenedik Thomas Mann *Varázshegy*ének világa. A *Kutyatejet isznak a lepkék* c. elbeszélés is az emlékezésre épül. A beteg férfi (Gábor) visszaemlékezik feleségére, Bébire, aki ugyan megcsalta őt és elvált tőle, de a válás után is szerették még egymást. A betegágyon fekvő férfi a kórház magányában maga elé próbálja idézni a nőt, beszélgetni akar vele, mert nem tudja feldolgozni azt a táviratot, amelyet pár napja kapott. Az állt benne, hogy Bébi meghalt.

A szerelem titkát kutatja, a magány falaiba ütközik állandóan. Bébi azért csalta meg több tíz évvel ezelőtt, mert menekülni akart a szomorúság elől. Ez a szomorúság leginkább a haláltól való félelemből eredt. Gondolataiba mélyedve Gábor felteszi a novella fő kérdését: „Nem szánalmas, hogy egy elmúlt szerelemre zsugorodik a tudat? Az életnek többet kellene jelentenie ennél. Vagy ez is kibogozhatatlan? Mert Bébire várva nem csak azt jelenti, Bébire várva, hanem valahogy mindent." Pár oldallal lejjebb: „Az őrök üvöltése farkasordításként hangzik, éjszaka van, és nincsenek csillagok. Vissza kell jutni Bébihez. Egy-kettő, egy-kettő, vissza kell jutni Bébihez. Ez is egy lap, de ez is olyan, mint a ponyvaregények oldalai, ahol a szerző elhiszi és elhiteti, hogy az életnek története van. Nincs története, csak hangulata, s ha az kifakul, semmi sem marad belőle. Legföljebb egy rácson átnyújtott cigarettásdoboz." (58.)

Ám Monoszlóy nagyon is tisztában van azzal, hogy ezt a dobozt ki lehet nyitni, meg tudjuk nézni, mi van benne. A *Vadlegelő Csillag* c. elbeszélés az elérhetetlen, kiismerhetetlen, ám mégis kiábrándítóan közönséges nőhöz, Yvonne-hoz fűződő szerelmet meséli el, a metaforákkal és szimbólumokkal teli novella főhőse elutasítja a nyárspolgári, megszokásokra épülő kapcsolatot.

A kötetet záró novella (*A szerelem öt évszaka*) egyben az eddigi történetek összefoglalásaként is szolgál. A főhős, György a fegyházban meséli minden este történeteit a Hentesnek (a Hentes alakja jelen van a *Menekülés Szodomából* című Monoszlóy-regényben is, mindkét helyen azért kell bűnhődnie, mert 10 kilogramm húst adott el feketén), aki az elalvás előtti szórakoztató élményekért élelemmel látja el cellatársát. Bár Györgynek nehezére esik annyira közönségesnek lennie, mint amilyen a Hentes, ám az éhség rákényszeríti őt arra, hogy megtermett, nagy mellű, vastag, nimfomániás asszonyokká alakítsa elbeszélésében a sudár kisasszonyokat.

„Itt helye nincs az Énekek énekével közelíteni a nőhöz, attól a Hentes elkámpicsorodik. Csak hát ezzel a módszerrel éppen az nem idézhető elő, ami inspirálná. Inkább egy sokfenekű, sokmellű, sokcombú némber. [...] Mi lenne, ha bevallaná, hogy amíg a magánzárkában egyedül töprengett, arra döbbent, benne a női ideálok már öt-hat éves korában némi alakot nyertek. Nehezen körvonalazhatót, mert kicsit az anyjára, a szomszéd lányra, nevelőnőkre, nagy, muraközi lovakra hasonlítot-

Monoszlóy Dezső
A szerelem öt évszaka
AB-ART
Öt évszak, öt nő, öt szerelem másféle színei és ízei villannak fel a jubiláló író novellafüzérének elgondolkodtató és stílusában máig modern anyagában. A kötet a *Kenguru Zsebkönyvek* 5. darabja.
Kötve, 96 old., 12,5x17 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 160 Sk

tak, gonosz és szép arcúak, hatalmasak és parányiak voltak egyszerre." (84.) Ám ezt a Hentesnek nem vallhatja be. Napközben, míg a Hentes dolgozott, addig ő az álmaiba, emlékeibe menekült, már maga sem tudta, mi az igazság, és mi a fikció. A vágyak születésén gondolkodott, ráébredt arra, hogy a vágyak nem ölik meg egymást, „csak a jelen idő eltakarja egyiket a másiktól. Később azonban csokorba fonhatók. Később? Mikor? Később, de ez már a szerelem ötödik évszaka." (89.)

Azért az ötödik évszak, mert a sok nő után a börtönből szabaduló rabra is vár kint egy Almavirág nevű nő, a remény, akiben benne lesz minden eddigi nő, mégis sajátosan első és egyetlen lesz a maga módján. A Hentes ezeket a szavakat hallgatva teljesen megkeveredik, sírni kezd, mert ráébred, nem ért meg soha eddig még ilyen szerelmet. Ám hősünk megnyugtatja: „Almavirág van, már hogyne lenne, csak elveszett, de mi majd megtaláljuk." (95.) Ezekkel a szavakkal zárul a kötet címadó és egyben utolsó novellája. Szövege önmagába visszatérő kör, amely agyában és szívében metszi a szerzőt, aki irodalmi elemeket, jelenségeket teremt, ezeknek összetartó erőt és arcot ajándékoz. Önmagából táplálja írásait, hiszen a nyelv a kommunikáció eszköze, nem forrása. Önmagát írja bele minden szövegébe. Sőt olykor életrajzi ihletéssel kifejezetten közvetlenül önmagáról ír.

Horváth Erika

AUGUSZTUSI AJÁNLATUNK

Angyal Béla
Dokumentumok az Országos Keresztényszocialista Párt történetéhez 1919–1936
Lilium Aurum–Fórum
A csehszlovákiai magyar kisebbség 1936 előtti időszakának több mint száz dokumentuma az Országos Keresztényszocialista Pártot láttatja levéltári, kézirattári és sajtóforrásbeli anyagok alapján. Előszóval, fényképekkel, névmutatóval és névmagyarázatokkal.
Fűzve, 536 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 350 Sk **kedvezménnyel: 315 Sk**

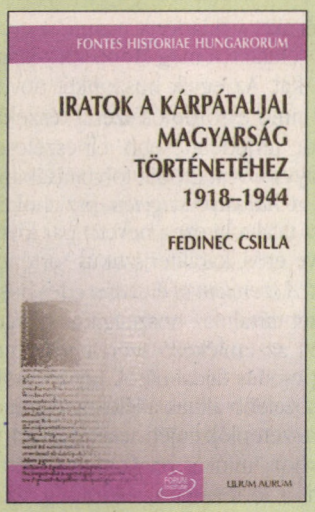

Fedinec Csilla
Iratok a kárpátaljai magyarság történetéhez 1918–1944
Lilium Aurum–Fórum
A sorozat második kötete szorosan kapcsolódik a szerző korábbi (A kárpátaljai magyarság történeti kronológiája 1918–1944) monográfiájához. A most közzétett forrásértékű dokumentumok nélkülözhetetlen támpontokkal és adalékokkal szolgálnak a térség történetének kutatásához.
Fűzve, 664 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 450 Sk **kedvezménnyel: 400 Sk**

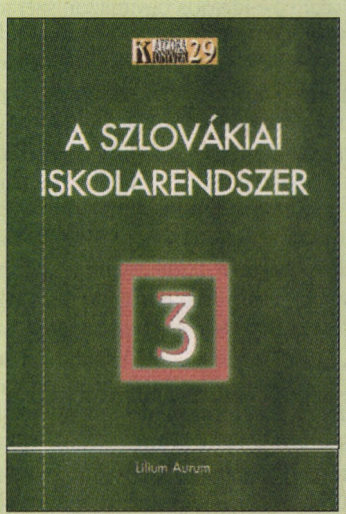

Hodossy Gyula összeáll.:
A szlovákiai iskolarendszer 3.
Lilium Aurum
Harmadik alkalommal foglalja egy kötetbe össze a Katedra Társaság az általa szervezett szakmai fórumain elhangzottakat, melyek most *A Katedra Társaság reformtervezetei* alcímmel jelentek meg. A gyűjtemény az 1999 és 2003 közötti előadásokat tartalmazza.
Fűzve, 168 old., 16x23,5 cm
bolti ár: 149 Sk **kedvezménnyel: 134 Sk**

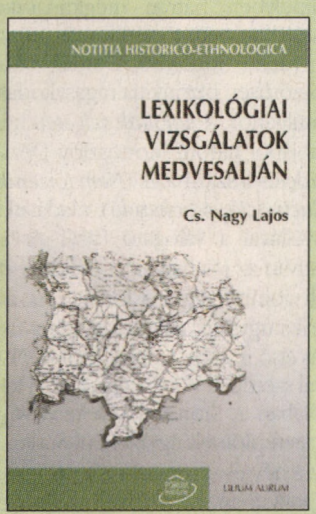

Cs. Nagy Lajos
Lexikológiai vizsgálatok Medvesalján
Lilium Aurum
A sorozat 4. kötete a régió tájszókészletének lexikológiai vizsgálatával foglalkozik. Az egyes fejezeteket számos melléklet, táblázat, mutató és szóföldrajzi térkép egészíti ki.
Fűzve, 272 old., 12x19,5 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 198 Sk

Az élet mint hangulat

Két könyvkiadónk szinte egyszerre jelentetett meg Monoszlóy-kisprózákat. Az egyik huszonkét novellát a *Metszet* című évfordulós széria részeként, a másik öt terjedelmesebb elbeszélést egy zsebkönyvsorozat ötödik folytatásában.

Amíg *A halottak szigetén* pszichokrimijei (vajon ki találta ki ezt a nevet?) pár kivételtől eltekintve erős, karakterisztikus történetekre épülnek, *A szerelem öt évszaka* édes-bús elbeszéléseket tartalmaz nosztalgikus hangokról, illatokról, az emlékező szerelemről meg az öregség csodás fájdalmáról. Így ez utóbbiak sokkal közelebb állnak a lélektanilag megalapozott, a szereplők énjén átszűrődő ún. tudatnovellákhoz, mint a hagyományos értelemben vett, a történetet az újdonság, az új és meglepő mozzanatok sorával továbbgördítő klasszikus novellákhoz. Tehát a két kötet nagyon eltér egymástól. Annyira, amennyire nem illik egymás mellé pl. a *Fata morgana* cinikus rémálma és a változás megállíthatatlansága felett érzett kétségbeesés a *Marienbadba egyedül*ben; vagy amennyire elüt *A tükörszemű baba* ionescói abszurdja a *Kutyatejet isznak a lepkék* által megfogalmazott filozófiától, az élet szánalmas, mégis felemelően szép elmondhatatlanságáról.

Ez a két Monoszlóy-kötet stílus tekintetében mégsem egymással versenyez, mert nem is egymásra kötődik, hanem mindkettő a maga-maga előzményeire, a régi, ismert Monoszlóyra, s mindkettőben van pár olyan kötődési pont, amelyben bátran megkapaszkodhatunk. Valójában nem történik más, minthogy egyazon szerző különböző arcait olvassuk, aki többszörösen bizonyítja ragaszkodását saját írói múltjához. *A halottak szigetén* huszonkét darabjából három Monoszlóy Dezső pályája kezdetéről származik (*Nem történik semmi*, *Hallucináció*, *A bokszoló*), ráadásul a legelső novellával a válogató Lázár Ervin demonstratívan az író hatvanas évekbeli stílusától kezdi gombolyítani a fonalat. Az a bizonyos Sárika ugyanis, aki fölbukkan a novellaválogatás első írásában (*Sivatagi pók*), 1964-es datálással szerepelt *A villamos alatt* c. kötetzáró novellában is: Monoszlóy rejtélyes-mitikus asszonyszereplőinek egyikeként Sárika ma is ugyanaz a név és ugyanaz a jellem, igaz, nem elhanyagolhatóan, húsz évvel ezelőtti önmagához képest arca kövérebb, és copfját is ma már inkább kontyban hordja. Hiába modernizálódtak, („pszichokriminalizálódtak") az évek múlásával Monoszlóy témái, *A halottak szigetén* második felében mégis jelentősen megszaporodnak az olyan mondatok, amelyek a szintaxis szempontjából koherensek ugyan, de szemantikailag nem értelmezhetők, mert nincs jelentésük („A görcsös visszaemlékezésben széthull a hangulat"), legalábbis a (kis)prózában szokásos értelmezési kereteken belül. Ezen a ponton a novellák a modernizmusokkal mutatnak stílusrokonságot, az *Irgalom* pl. az expresszionizmussal („A zöld epét nyávogó angyal, cincogó bárányszőrű emlékek"), *A tükörszemű baba* az abszurddal és így tovább. A szerző időnként olyan nagyfokú szemantikai szabadsággal dolgozik, amilyennel a költészet szokott („meglékelt homlokzatú kertes házat szorongatná az elpárolgott ciripeléssel" – *Irgalom*), amit ismét csak a Monoszlóy-próza izmusokkal fenntartott bensőséges kapcsolata magyaráz, továbbá a XX. század eleji modern irányzatokra jellemző műnemváltás, ill. -átcsapás, amelynek költeményszerűsége több helyütt is nyilvánvaló: „Puskaporral kevert kovával, rettenetes pléhpofával" (*Irgalom*) vagy „Ó, hányféle félelem vacog a sötétség subája alatt! És nincs kihez menekülni, mert mindenki meghal" (*Irgalom*). A múlthoz való hűséget és egyben a megújulásra való képességet bizonyítja a *Marienbadba egyedül*, amely *A villamos alatt* kötet *Ismerkedés* (1960) c. novellájának részben variációja, nagyobb részben folytatása. Itt ugyanabból a szüzséből (fenyőerdő, fürdőhely, asztaltársaság, Báthory Erzsébet, özvegység, koncertterem, tánc) Monoszlóy egy egészen más stílusú s főleg egészen más kicsengésű történetet ír, amennyiben az eredeti, meglehetősen jellegtelen történet továbbírásába be-bevillannak Marc Chagall expresszionista-szürrealista festményei: „A marienbadi templom tornya vonóként egy szálloda homlokához gördült, az muzsikált szoprán hangon, B.E. hangján és mélyhegedűn."

Folytat-e hát diskurzust egymással, beszélget-e, utalgat-e ide-oda ugyanazon szerzőnek egy évben kiadott két kisprózakötete? Inkább nem, mint igen. Túllépve az írások nyilvánvaló témabeli különbségein, a legnagyobb eltérés a novellák/elbeszélések szerkesztési technikájában, valamint lezárásukat, végüket illetően tapasztalható. Az *Alagút* például nagyon klasszikus novella, jellegzetesen monoszlóys filmszerű történet, igazi short story; Conan Doyle-szerű indításához („Grünbaum detektívfelügyelő kibámult az étkezőkocsi ablakán") és lendületes fordulataihoz hasonlót („– De hiszen... – Ön rossz vonatra szállt...") egyet sem találunk *A szerelem öt évszaká*ban. Amiként ez utóbbiban egy elbeszélés sem végződik olyan formabontó, duplán groteszk, sőt bizarr megoldással, mint éppen Grünbaum felügyelő klasszikusnak látszó esete. Még az sem kizárt, hogy annak lehetünk tanúi, amit Benyovszky Krisztián a detektívregényekkel kapcsolatban Bényei Tamás *Rejtélyes rend – A krimi, a metafizika és a posztmodern* c. könyvére utalva ír a krimi műfajának életképességéről, hogy ti. „A detektívtörténetek és azok parodikus-ironikus formációi a legkülönbözőbb irányokból nyílnak meg az egymásnak akár homlokegyenest ellentmondó teóriák számára is" (B. K.: *A jelek szerint*. A detektívtörténet és közép-európai emléknyomai. Kalligram, Pozsony, 2003, 99.).

Minden különbözőség ellenére azért az elemzés mélyén fölismerhető Monoszlóy prózai stílusának változatlan magja mindkét kötetben. Például a képzeletek összekeverésének technikája, amikor a fiatal autós nőt szobájába csalja és székhez kötözi két elmebeteg (*A tükörszemű baba – A halottak szigetén*) és a szemlélő képzeletében folyamatos történetté elevenedő Pierre Bonnard-festmény (*Japán szerelem – A szerelem öt évszaka*); mindkettőben az a pszichoanalitikus irodalomban is ismert technika fedezhető fel, hogy az események bizonytalanul történnek, esetleg meg sem, csak az emberek képzeletében keverednek össze. Ezenkívül Monoszlóy sehol nem mond le prózájában arról az igényről, hogy kultúrantropológiai alapkérdéseket feszegessen. Az élet történelmi távlata, a múlt nosztalgikus képzete nemcsak *A szerelem öt évszaka* lírai elbeszéléseiben nagyon erős, hanem megtalálható *A halottak szigetén* egyes darabjaiban, igaz, burkoltabban, imlicit módon, pl. a cyberkultúrától megkímélt régebbi világra tett közvetett utalásokban, géppel teleírt lapok, egy régimódi ócska írógép (*Nem történik semmi*), egy megcsendülő – de határozottan nem mobil! – telefon rekvizitumaiban (*Sivatagi pók*). Kötetek diskurzusának kell tekintenünk továbbá azt, hogy egy írói módszerre vonatkoztatható gondolat a másik kötetben jelenítődik meg, bomlik ki a gyakorlatban. A modern prózára jellemző aprólékosságot, részletezést illetőleg *A jelentés*ben (*A halottak szigetén*) olvassuk, hogy: „Az álom és a fantázia elnagyoló. A valóság azonban mindig apró részletekből áll össze", miközben ugyanennek a novellának egyik szereplőjéről, a titokzatos Erikről semmit az égvilágon nem tudunk. Míg viszont a *Japán szerelem* (*A szerelem öt évszaka*) Dánieljéről és kis Cso-Cso-Szanjáról, pontosabban az elbeszélés keretét alkotó

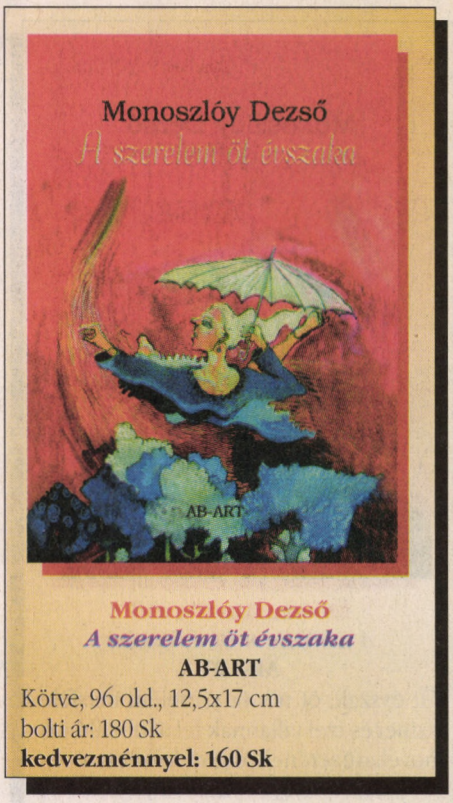

Monoszlóy Dezső
A szerelem öt évszaka
AB-ART
Kötve, 96 old., 12,5x17 cm
bolti ár: 180 Sk
kedvezménnyel: 160 Sk

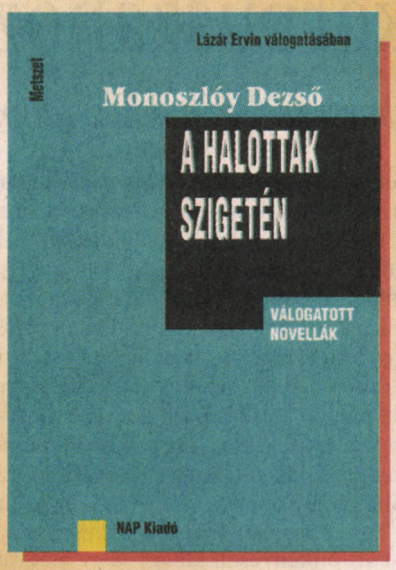

Monoszlóy Dezső
A halottak szigetén
Nap Kiadó
Fűzve, 162 old., 13x20 cm
bolti ár: 129 Sk
kedvezménnyel: 100 Sk

Pierre Bonnard-festményről sok apró részletet láthatóvá tesz az író (buja kert, nádas, trapéz alakú hegy, lepedőtlen szalmazsák stb.). És végül mind az összes íráson átsüt a filozófiailag ihletett kétkedés, a modern lét megfogalmazhatóságának, verbalizációjának lehetetlensége, az élet valóban fontos dolgainak elmondhatatlansága. Például a tengerészkapitány fegyelmi eljárása során összezavarodik, mert nem tudja, az elmondandó eseményekből mi fontos s mi nem (*Csak ön után, Othello – A halottak szigetén*). Ugyanez a jelenség nagyon gyakori a másik kötetben is: „Ez is olyan, mint a ponyvaregények oldalai, ahol a szerző elhiszi és elhiteti, hogy az életnek története van. Nincs története, csak hangulata, s ha az kifakul, semmi sem marad belőle." (*Kutyatejet isznak a lepkék – A szerelem öt évszaka*).

Jól válogatott-e Lázár Ervin, és érdemes volt-e újra kiadni Monoszlóy 1991-es novelláit az 1989-es német, az 1991-es első magyar és a 2001-es szlovák kiadás után? Mindkét kérdést onnan tudom csak nézni, hogy – minden más megfontoláson túl – a kiadók talán fölfedezték Monoszlóy jól olvashatóságát. S akkor a válaszom két igen. Mert mi lenne, gondolja *A szerelem öt évszaká*nak flanelinges rabja, ha egyszer bevallaná cellatársának, a Hentesnek, hogy azok a női ideálok, akikről lefekvéskor mesél, s akiket úgy ír le neki, mintha tényleg lett volna velük dolga, nem valósak, de anyák, nők, asszonyok sorából, a szomszéd kislány ölének szagából, s még ki tudja mi minden elmondhatatlanból gyúródnak össze? Mi lenne akkor? Megértené-e ezt a Hentes? És hogy mi az öröm meg mi a szerelem? Nos, téved, aki elhiszi, hogy mi, olvasók leszoktunk a történetekről. Ellenkezőleg. Úgy vágyunk rájuk, mint a Hentes a priccsén estéről estére.

Vajda Barnabás

AUGUSZTUSI AJÁNLATUNK

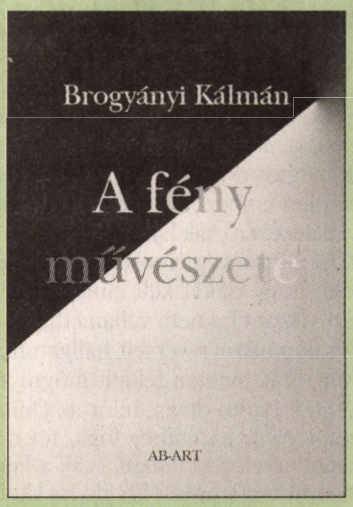

Brogyányi Kálmán
A fény művészete
AB-ART
A hasonmás kiadás Brogyányi Kálmán ma már hozzáférhetetlen elméleti művét (1933) adja ismét közre. Ez a könyv elsőként képviselte magyarul a huszadik századi fényképfelfogást.
Fűzve, 80 old., 15x21 cm
bolti ár: 150 Sk **kedvezménnyel: 135 Sk**

Gágyor József
Tallósi szótár I. (A–K)
Madách-Posonium
A mű egy mátyusföldi község (Tallós) nyelvi állapotát rögzíti az 1972–92-es években. A műfaját tekintve regionális szótár 7584 szót tartalmaz, és tulajdonképpen a község egyfajta enciklopédiája is.
Kötve, 212 old., 17x24 cm
bolti ár: 220 Sk

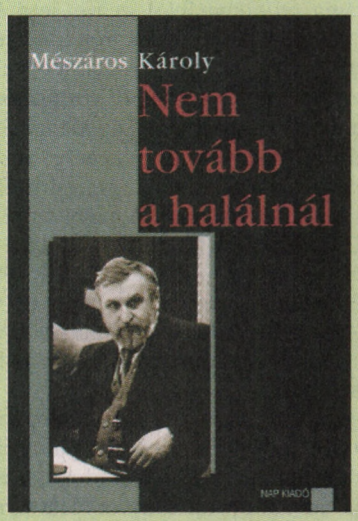

Mészáros Károly
Nem tovább a halálnál
Nap Kiadó
A kötet a szerző (1941–2002) válogatott írásait tartalmazza, verseket, elbeszéléseket, kisregényeket, vallomásokat – Tóth Lászlónak a válogatásában és szerkesztésében, aki a könyvhöz a költő, prózaíró és lapszerkesztő életét és művét felölelő-értelmező utószót is írt.
Fűzve, 348 old., 16x23 cm
bolti ár: 350 Sk **kedvezménnyel: 290 Sk**

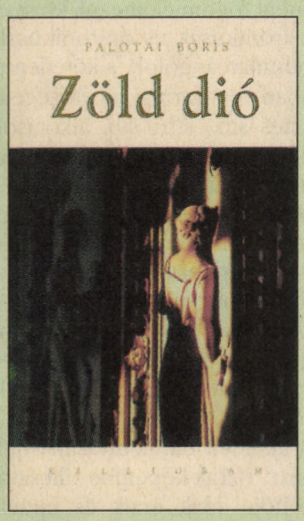

Palotai Boris
Zöld dió
Kalligram
A regény 1968 jelentős irodalmi eseménye volt, s máig sokak kedvenc olvasmánya. Kamaszregény, kamaszokról, kamaszoknak. Lányregény – lányoknak, fiúknak, felnőtteknek. Élvezetes meseszövése, jókedvű nyelve révén ma is sikerregénnyé emelheti.
Fűzve, 256 old., 11x18,5 cm
bolti ár: 240 Sk **kedvezménnyel: 200 Sk**

Újabb adalék egy lírai életmű korpuszához –

Zenéje drámai jellegű, színpadias, jól előadható, a szabad versszerkezetekhez idomuln

Barak László *Miféle szerzet vagy te?* című verseskönyve 2003-ban jelent meg a Kalligramnál. Az ötvenéves költő műveiből válogatott kötet reprezentatív s kivitelében is az ilyen jubileumokhoz méltó gyűjtemény. Barak évfordulójával – amelyre a Lilium Aurum külön könyvet is publikált az *Ötven év – ötven vers* sorozatban –, ekkortájt elnyert Forbáth-díjával és konkrétan e kötettel is több írott és nem írott fórumon foglalkozott a szakma, a sajtó és a közönség, így ezekre bővebben nem térek ki.

Annál kevesebb szó esett a *Miféle szerzet vagy te?* „mellékletéről", a *Pogány oratórium* alcímet/műfajmegjelölést viselő CD-ről (ez már a dunaszerdahelyi Nap Kiadó és a Kalligram közös gondozásában látott napvilágot). Gál Tamás és Kiss Szilvia (utóbbi sajnos alig szerepel) szaval és énekel rajta, válogatta és rendezte Gágyor Péter, zenei mindenese Zsákovics László. Anyaga főleg az *És ha mégis ringyó?*, valamint az *Úgyis kicsinálnak* c. könyvekre épít, bár az *Inzultusok korá*ból is található rajta vers, s két később átírt szöveg formájában halk utalás is. A cédén szerepel néhány, a kötetből hiányzó szöveg, ilyenek az *Alkalmi infernó*, a *Börleszk*, *Az utca* stb.

De térjek a lényegre. Barak verseit e helyütt nem fogom elemezni, köztudottan kiválók. Ironikusak és öniróniku sak, maróak és önmarcangolók, a kötetlen próza- és a szabad vers formai lehetőségeit kiaknázó rímes stb., stb., stb. alkotások. Ezt már sokan megírták. Ez a „hivatalos Barak", a kanonizált költő. Ez a mindenki Barakja, a kritikusok Barakja, az irodalomtörténet Barakja, a deperszonifikált, a tanulmányokban, a papírokon létező Barak.

Engem viszont most jobban érdekel az intertextualitás új tere, az új interpretáció és az új, zenés vers-összeszerkesztés által létrehozott dimenzió, de még annál is inkább a lírai én, Gágyor, Gál és Zsákovics Barakja, akiknek Barak-olvasatát hallgatóként saját Barak-képembe illeszthetem. Azok költője, akik érzik és újraélesztik előadásuk által a szövegek mögött álló személyt. Ez az ember a CD-t hallgatva tárul fel. Kiábrándult, de reménykedő. Erőszakos, de sebezhető. Szemtelen, de szimpatikusan szókimondó. Meggondolatlan, de nem hülye. Végletes, de racionalista. Racionalista, aki irtózik a racionalizmustól. Gúnyosan objektív, de szubjektív pozíciót elfoglaló. Csélcsap, de komoly. Korosodó, de kamasz. Társadalomban élő, de az önmagának-valóság jogát fenntartó. A költőszerepre büszke, de önmagát mint költőt olykor élhetetlennek ábrázoló. Önmegszólító, de mindenkihez szóló. Indulatos, mégis szenvtelenül beletörődő. Szenvedélyes, de nem patetikus. Bűnös, de feloldozható... (László, a bináris oppozíciók megtestesítője lettél...) Benne lakozik minden emberi gyarlóság, ám ő büszkén vállalja ezt a csak látszólag flegma szerepet. Cinikus a végtelenségig, de nagyon fáj neki, hogy okkal kell cinikusnak lennie. Ezt viszont be nem vallaná direkt módon, csak amikor a verseit hallgatom, akkor vagyok kénytelen fel-felröhögni a keserűségtől. Barak olyan, mint az Unicum. Az ízétől vásik az ember foga, fél napig mást sem érzek a számban, csak a fanyarságot, nem is a legolcsóbb, de ha akad alkalom Unicumot inni, akkor kényszer nélkül, saját akaratomból gurítom le, mert tudom, jót tesz a gyomrocskámnak, s a mennyiségi mutatók függvényében kellemesen módosul tőle a tudatállapotom...

Az oratórium eredeti jelentésében imaterem. Szóval: pogány imaterem! (Mondottam, a bináris oppozíciók megtestesítője vagy...) Gágyor Péter persze a drámai-epikus, többtételes kompozícióra gondolt a válogatásnál. A rendezésnél tán kevésbé – s ez nem baj –, hiszen a lírai jelleg áttör a darabon. Nem is lehet műfajilag tiszta oratóriumként kezelni, az „elbeszélő" leginkább beszél és nem recicativo seccóban énekel, nem alapvetően zenés, s a dráma műneme felől nézve sem felel meg minden tankönyvi követelménynek. (Barak és a tankönyvi követelmények... – rossz vicc volna.) A *Pogány oratórium* inkább a világ, az élet szakadatlanul folyó oratórium-előadásának egy része, az a része, amely a cselekményre reagál közjátékok, áriák formájában. A nagy oratóriumot szakítja meg lírával. Az istenit a pogánnyal. (Megint az ellentétek...) Teljesebbé, árnyaltabbá teszi a költemények világát. A mellékszereplő beledumál a drámába: Sancho a kiábrándító! Hiszen azok szélmalmok...

A rendező merészen elrugaszkodott a könyvtől. Mivel szinte csak ugyanazokról a szövegekről van szó, paradoxnak tűnő állítás, ám aki csak a könyvet olvasta, még nem tud kritikát írni a lemezről... Fentebb említettem az intertexualitást. Gágyor Péter új olvasatot próbál teremteni. Míg a kötet szerkesztője engedve a baraki líra kényszerének kikezdi az életmű stabilnak hitt korpuszát: egymás mellé helyezi (de legalábbis egy könyvbe) az átiratokat; az eredeti és átírt versek így párbeszédbe lépnek egymással, paradoxikus, de a lírai én jellemfejlődését, helyzetértékelésének változásait indukáló diskurzus alakul ki; Gágyor lemond erről a lehetőségről, amely egy 40 percnyi „drámai" műben akkora dominanciára törne, hogy lebénítana egyéb szerkesztési elképzeléseket. Gágyor sem ragaszkodik az eredeti korpuszhoz, egy teljesen más Barak-gyűjteményt kelt életre, kollázsszerűen válogatott anyaga mondhatni bizonyos mértékben függetlenedik a könyvtől, könyvektől. Ezt a gyűjteményt létrehozva a rendező ismét csak köt egy csomót az intertextualitás hálóján, belefűz néhány szálat. Ezek a szálak ugyan nem oly erősek, hogy egy alapvetően ismeretlen Barak-költészetre mutassanak rá, intonáltságuk azonban árnyalja a rögzültnek hitt képet. Gál Tamás is ezt teszi: egy-egy sort önkényesen kihagy vagy megváltoztat, s szerintem eléggé egyszempontú értelmezésben szaval, bár ha az volt a célja, hogy kerülje a teátrális manírokat, akkor elérte.

Az irodalmi anyagot leszámítva, amely egyértelműen alfája és omegája a CD-nek, a színházi tapasztalatait kiválóan hasznosító Zsákovics László érdemel kiemelt dicséretet. Zenéje kifejezetten drámai jellegű, színpadias, jól előadható, a szabad versszerkezetekhez idomulni tudó, ami nagy teljesítménynek számít, tekintve, hogy a dalforma a kötött strófaszerkezeteket kedveli igazán. A *Sancho Panza panasz*ában kétféle atmoszféra csap össze, a végig érezhető cinikus életérzés és az előadásmódban fellelhető reményteljes jókedv. A zenei motívum a záródarabban (*Sancho veszte*) keretszerűen visszatér. Kiváló – tán valami bárból kiszűrődő – dzsesszt hallunk az éjszakában hazafelé gyalogolva a *Textus* szövegére alapozó *Forog a világ*ban. Roppant hangulatos, a fokozatos elcsendesedés jól illusztrálja az elbeszélő elmagányosodását, csak később, a visszaemlékezésnél halljuk újra. Felszabadítja az érzéseket az *Elkoptatott szavak*, a *Miatyánk* szövegét felhasználó blues. Hangsúlyozom: *Miatyánk* – blues! Nem ájtatos spirituálé ez, hanem az ellentettje:

elülről

ó, ami nagy teljesítmény

a szabad szájú blues műfaja! Kitűnő gitárzene cseng fülünkbe, jazzrockos ruhában, groteszk wah-effektussal. Ezt a zenei groteszket fokozza végletekig a *Börleszk*. Hangszerelési bravúrnak is minősíthetném, itt mutatkozik meg Zsákovics zeneszerzői tehetségének sokoldalúsága. Ez kifejezetten drámai jellegű mű. Szintén bravúros „vasúti" blues a *Dèja vu*. Ötletesen nevetséges peronszignállal tarkított gitárszólói könnyedek – gyanítom, nagyrészt improvizációk –, mégis virtuózak. Zsákovics muzsikájának a korongon csupán két baja van. Ad egy: kevés, ad kettő: a hangzás. Bár stúdióminősége vitathatatlan, köszönhetően a multiinstrumentalista „mindent én játszom" alapállásnak, a gépi hangszíneken érezhető a sterilitás. Zsákovics gitárhangjai sikerültek leginkább, noha a torzított hangtípus az én ízlésemnek halk, erőtlen és „tranzisztorosan" diszkrét. Ez a negatívum viszont lényegtelen, elhanyagolható az egész szempontjából, hiszen csupán olyan árnyalatkülönbségekről van szó, mint a fehér és még fehérebb papír között a könyvekben... Az ilyen erős egyéniségű, többműfajú, magukat a szövegnek mégis alávetni tudó zenészek főnyeremények a rendezőnek és a többi alkotónak.

Tájainkon a hanghordozón megjelent versek régen kimentek a divatból. Az irodalmi összeállításokat tartalmazó lemezek is. A megzenésített versek sem döntögetnek eladási csúcsokat. A musical még úgyahogy képes megszólítani a közönséget. S akkor néhány ember elhatározza, hogy egy komoly, drámát és lírát összefogó, zeneileg csöppet sem kommersz hanganyagot adjon ki: bátor, szokatlan, s remélem, úttörő vállalkozás. Bár néhányan üzleti öngyilkosságnak neveznék... Hogy miféle szerzetek ezek az emberek?

Ardamica Zorán

AUGUSZTUSI AJÁNLATUNK

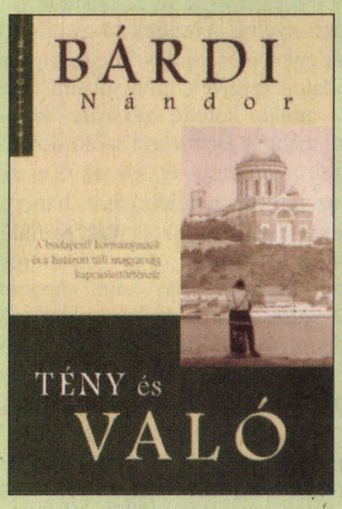

Bárdi Nándor
Tény és való
A budapesti kormányzatok és a határon túli magyarság kapcsolattörténete
Kalligram

A kötet a Magyarországgal szomszédos országokban élő magyarokkal kapcsolatos politikák és történeti folyamatok összefüggéseit veszi számba. A *Problémakatalógus* első fele fogalmi és történeti okfejtés, a második rész az 1989 utáni történésekkel foglalkozik.
Fűzve, 272 old., 13,5x20,4 cm
bolti ár: 250 Sk **kedvezménnyel: 225 Sk**

Bugár Béla
Olyan országban élek...
Kalligram

A *Magyarokról és szlovákokról, mulasztásokról és lehetőségekről* alcímű kötet az MKP elnökének, a Szlovák Köztársaság Nemzeti Tanácsa alelnökének három közéleti előadását-beszédét tartalmazza, valamint egy százoldalas mélyinterjút (a kérdező Szigeti László) a kisebbségi érdekképviseletről, Szlovákiáról, Közép-Európáról, a szlovákiai magyarokról.
Kötve, 192 old., 12x18,5 cm
bolti ár: 190 Sk **kedvezménnyel: 169 Sk**

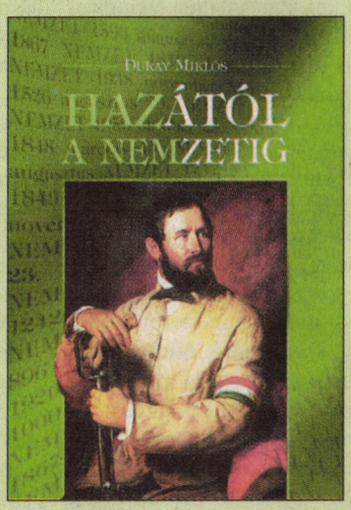

Duray Miklós
Hazától a nemzetig
Méry Ratio

Duray Miklósnak, a politikusnak és a közírónak válogatott írásai. A szövegek mind a vívódásról szólnak, Duray huszadik század végi vívódásairól. Akad közöttük eddig nem közölt, vagy csak szóban elhangzott és később leírt, esetenként elveszettnek hitt eszmefuttatás.
Kötve, 720 old., 19,5x31,5 cm
bolti ár: 390 Sk **kedvezménnyel: 360 Sk**

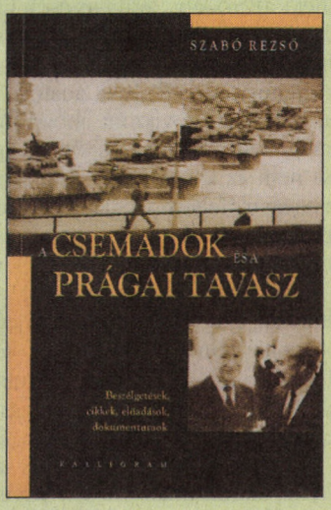

Szabó Rezső
A Csemadok és a Prágai Tavasz
Kalligram

Az ismert jogász kötete a vele készült interjúk és beszélgetések, valamint a honi magyarsággal és a Csemadokkal kapcsolatos iratok mentén láttatja a kisebbségi önigazgatás alakulásának történetét. Szarka László utószavával.
Fűzve, 488 old., 13,5x20,5 cm
bolti ár: 240 Sk **kedvezménnyel: 200 Sk**

Nyelvi határátlépések

Ha lett volna nemzedékem, annak Fried István lett volna az egyik tanítómestere.

Sok, fárasztóan aprólékos szövegeket közreadó filológushoz volt szerencsénk; nem egy olyan elméletíróval hozott össze a sors, akiknek koncepciói nem támaszkodtak adatokra; láttunk aztán néhány olyan gondolkodót, akik nemes veretű publicisztikában tettek tanúbizonyságot a közép-európai népek testvérisége mellett, s ezen az alapon elvárták, hogy tudósnak tekintsék őket. Fried István életművének, az utóbbi két évtizedben megszületett könyveinek legfontosabb ismertetőjegye, hogy a közírói munkákban is megjeleníthető tételek olyan komoly filológusi munkára épített tanulmányokból szólnak hozzánk, amelyekből könnyűszerrel építhető föl az elméleti konstrukció – vagy amelyekből arra könnyűszerrel visszakövetkeztethetünk. Néhány évvel ezelőtt voltak még, akik úgy emlékeztek rá, mint pedáns pozitivistára. Ez a kétségkívül téves hivatkozás valószínűleg Friednek azon meggyőződésére vezethető vissza, hogy hiába a magasröptű eszme, ha a szövegben nincs elegendő „anyag". Azonban és példának okáért abban a könyvében, amely e jegyzetlapok ürügyét szolgáltatja, a hagyományos szlavisztikai munkák kapcsán, de vélhetően a közép-európai komparatisztika közelmúltjára, részben jelenére érvényesen mondja ki Fried István: „...érezhető az irodalmi érintkezések filológiai adatainak egyszerre túl- és alábecsülése: túlbecsülése olyan értelemben, hogy az adatok mennyisége elfedi az adatok helyi értékét, alábecsülése viszont abban nyilatkozik meg, hogy az összegyűjtött anyag válogatása nem az anyag természete szerint, hanem olyan előfeltevések alapján történik, amelyek mellőzni látszanak (egyszerűsítve mondom) a filológiát – a nemzeti és/vagy (napi) politikai időszerűség kedvéért."

Azok közül, akik 1989 előtt a szovjetizált államok nemzeteinek közös jegyeit keresték, a fordulat után sokan már nem tulajdonítottak jelentőséget az együvé tartozásnak. Fried a közép-európai kultúrák vizsgálatát sosem kötötte másodlagos, utilitárius szempontokhoz, mindazonáltal naprakész ismeretei voltak/vannak a régió nemzeteinek gondjairól; eleven valóságában s mintegy belülről szemléli a „többkulturáltság"-ot, ezért (is) mondhatott érvényes dolgokat többek között a magyar kisebbségi kultúrákról, így a (cseh)szlovákiai magyar szellemi életről (is). Másrészt azonban nemcsak Közép-Európából néz ki a világra. Gyakran a nagy nyugati nemzetek felől szemléli, hogy mit mutat föl a régió (a szubrégiók); talán onnan nézve fedezte föl egyrészt azt, hogy az egymás ellen fenekedő nemzeti ideológiák mennyire rokon logikák szerint működ(het)nek, másrészt hogy az itt írt különböző nyelvű szövegek hogyan kapcsolódnak egymásba. Emlékezhetünk pazar világirodalmi tárgyú tanulmányaira (melyek közé – amikor kötetté szervezte őket – besorolta a *Híd a Drinán*ról szóló dolgozatát is); ezek a látószögváltások az ő esetében nem az értékek relativizálását, hanem természetük tisztázását szolgálják. Szemléletében fontos szerep jut a fölismerésnek: „...Közép-Európát nem lehet egyszer és mindenkorra meghatározni, sokkal inkább koronként és különféle aspektusokból tanácsos körülírni. A festészetből vett (sántító) hasonlat: szigorúan megkomponált festmény egyelőre nem készíthető róla, de körkép igen."

A közép-európai szöveguniverzum című könyvében maradéktalanul tükröződnek ezek a sajátosságok, amelyekből a tagolás és „egybelátás" változatos szempontjainak alkalmazását tartom a legfőbb kiemelendő tényezőnek. Nincs terem a kötet elméletibb tanulmányaiba foglalt szempontok taglalására; az ismertetés jóformán akkora terjedelmet venne igénybe, mint az alapszöveg. Fried ugyanis lelkiismereti kérdésként fogja föl, hogy egy-egy probléma kapcsán minden érvényes érvet fölvillantson. Tanulmányaiban nemegyszer falanxokat képeznek a tételek és (részleges) cáfolatok, programpontok és ellenpontok, az olvasó pedig talán a fejét vakarja, hogy akkor mi is hát az igazság. Az igazság az, hogy az érintett kérdésekkel kapcsolatos személyes álláspontunkat nem alakíthatjuk ki *kevesebb* információ birtokában, mint amennyit a Tanár Úr elénk tárt. Ezért aztán itt valóban helyénvaló a tartalom, illetve a témakörök vázlatos ismertetése. Az elméleti bevezetők utáni *Esettanulmányok a szövegalakuláshoz* című ciklus darabjai főképp a Jan Kollár pályájának vizsgálatából leszűrt eredményeket osztják meg velünk, a *Párhuzamok a szöveguniverzumban* ciklus részben a nemzetkarakterológiai alapzatú – vagy e szemlélettől érintett – komparatisztika esélyeit vizsgálja, problémáit fejtegeti, eredményeit méltatja magyar szerzők cseh tárgyú esszéi, tanulmányai kapcsán, s érvek tömegét sorakoztatja föl egy magyar (szempontú) szlovén irodalomtörténet megírhatósága mellett, mely, mutatis mutandis, más kultúrák kapcsolatában is tanulságos lehetne – „...az irodalomtörténetnek belső, »hazai« szemlélete gazdagodik, ha egy külső, más kultúra felől érkező értekező véleményével konfrontálódik. A hagyomány meg az újítás e kettős elemzésben átértékelődhet, az anyanyelvű irodalomban egy szűkebb (regionális) és egy tágabb (világirodalmi) kontextusban játszott szerepe vagy elfoglalt helye mindenképpen árnyaltabb megközelítésben tetszhet föl"; a *Szubrégiók a szöveguniverzumban* című ciklust az ide sorolt írások címe jellemezheti a legjobban: *Erdély: kultúrák találkozása*; *Balkanisztikai kétségek* (tudniillik ez a terület a tárgyalt „szöveguniverzum"-ba tartozik, annak okán, hogy a „balkáni szöveget" egy adott történelmi folyamattal [Bécs, San Stefano, okkupáció, annexió] kezdődően „fölülírta" a „Monarchia-szöveg", a Fried által legizgalmasabbnak talált kutatási terület); *A Dunatáj irodalmainak összehasonlító elemzése*. A tanulmányok témaválasztását és metodikáját meghatározó alapelv: „Ha korábban a források, hatások, közvetítések hierarchikus rendbe sorolhatóságát szavatolta a tárgy- és motívumtörténet [...], valamint a hatáskutatás meg a kontaktológia, ma nem feltétlenül a linearitás megszabta kronológia szerint elrendezett *irodalomtörténet*, hanem az irodalmi alkotás és előszövegei, továbbá kontextusa nem bizonyosan ok-okozati viszonylatokban szemlélendő egymásra vonatkoztatási lehetőségei kínálnak termékenyebb szempontokat."

Hogy a problémák tagolásában mennyi ismeretlen s az ideológusok által számkivetettnek ítélt szempont érvényesül e könyvben, arra szép példát nyújtanak a Kollár-tanulmányok, amelyek a szlovák mint modern nemzet kialakulásának korából merítik tárgyukat. Kollárt az elmúlt több mint másfél évszázadban magyar részről sok – részben alaptalan – vád érte, ezek főként a magyar–szlovák nemzeti elhatárolódás logikája alapján fogalmazódtak meg; Fried ezzel szemben az ellentmondások és párhuzamosságok sűrűn font hálóját veti rá a témára, amikor Kollár tevékenységét, illetve a Štúrékkal folytatott vitáját a szláv egység–hungarustudat–szlovák nemzeti ébredés problémaköreiben vizsgálja, Pestet, ahol az életmű megszületett, többnyelvű, többkultúrájú környezetként írja le, s amikor az evangélikus nyelvhasználatról szóló vitáról szólva – tudniillik hogy a klasszikus cseh, vagy a nyelvjárásból megújított szlovák legyen-e a hivatalos egyházi nyelv – hangsúlyozza az

érvek egy csoportjának ideológiamentességét, a liturgiai, dogmatikai szempontok jogosságát és szakszerűségét.

Példaszerűen lezáratlanul hagy eddigi ismereteinkkel megválaszolhatatlan kérdéseket, de nem mulasztja el a közös kiindulópont tudatosítását: „...Kollár a pest-budai élet jelentős személyisége, aki tevékenységével hozzájárult a város kulturális világának sokszínűségéhez; mint ahogy vitákat kiváltó munkássága ebből a multikulturális környezetből értelmezhető." Nyilván kiderült a föntiekből, hogy a Tanár Úr nem feltétlenül par excellance magyar szempontok – horribile dictu: magyar elfogultságok, sztereotípiák – alapján nézi a régió/szubrégiók irodalomtörténetét, e szempontok is megjelennek a tanulmányokban, különös tekintettel a kisebbségi eredetűekre. A „közép-európai szöveguniverzum" ugyanis csak az összes résztvevő iránti szolidaritással vizsgálható és bírálható, s Fried mindenütt a „közeledési/közelítési törekvések" akadályaként minősíti azt az állapotot, mely szerint „a többségi vagy a magát győztesnek, erősebbnek vélő fél nem mutatkozik érdekeltnek a kulturális közeledésben, többnyire a valamilyen szempontból kisebbség hangsúlyozza a méltányosabb együttélési formákat célzó, a másikat/másságot nem pusztán eltűrő, hanem elismerő szándék tettre váltását".

A föntiek talán magyarázatot adnak arra, hogy a Tanár Úrhoz miért nem érnek föl a malomalji viták – ezért van, hogy hívei minden ideológiai táborban megtalálhatók (kivéve azokat, amelyek alapelvszerűen hadat üzentek a gondolkodásnak), s ezért írtam föntebb, hogy legutóbbi Közép-Európa-könyve inkább ürügye, mint a tárgya ezeknek a jegyzetlapoknak. (A szlovákiai magyar olvasó számára persze több szempontból – így „szubregionális" elfogultságból – is érdekesek, illetve fontosak lehetnek örvendetesen gyarapodó könyvei közül az utóbbi években megjelent, Jókai Mórról, valamint Márai Sándorról szóló tanulmánykötetei.) Ebben az atomizálódott, érdekek szerint elhatárolódó csoportokra esett magyar szellemi világban Fried Tanár Úr az egyik fix pontunk, a biztosítékok egyike, hogy (közös) hisztériáink tudományos kontroll alá vethetők.

Legalább ennyit el kellett mondanunk Róla most, hetvenedik születésnapjának heteiben. Az ünnepre pedig azt kívánjuk, hogy több olvasója legyen, mint amennyi híve van. Úgy sejtjük, Ő is az előbbieket tartja többre. Minthogy maga is egész életében olvasott. Többek között olyan szövegeket, amelyek tanulságainak levonása nélkül nincs nyugalom a régióban – s amelyek rendszerint hiányoztak azoknak a könyvtárából, akik döntöttek Közép-Európa sorsáról.

Filep Tamás Gusztáv

(Fried István: A közép-európai szöveguniverzum. Lucidus Kiadó, 2002. Kisebbségkutatás Könyvek)

AUGUSZTUSI AJÁNLATUNK

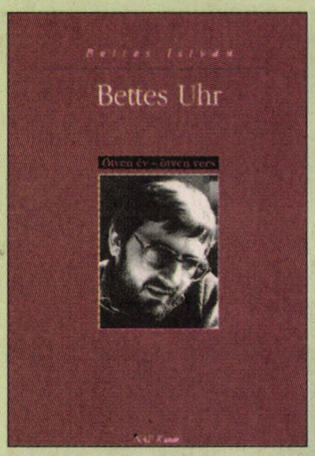

Bettes István
Bettes Uhr
Nap Kiadó

Az *Ötven év – ötven vers* sorozat következő darabja a Madách-díjas költő eddigi hét önálló kötetéből nyújt átfogó válogatást. A sorozatban korábban Tóth László (1999), Kulcsár Ferenc (1999), Varga Imre (2000), Barak László (2003) és Kövesdi Károly (2003) versei láttak napvilágot. Bettes István lírai életművének reprezentatív keresztmetszetéhez Varga Imre írt utószót.
Fűzve, 104 old., 12x18 cm
bolti ár: 130 Sk
kedvezménnyel: 109 Sk

Bettes István
Tio-tio-tio-tinx
Madárország szólamai
Méry Ratio

E könyv a madarakról szól, arról, hogy mit beszélnek, beszélhetnek. Alapjául egy réges-régi ornitológiai leírás szolgált, amely gyakori és feledésbe merült énekesmadaraink hangját írta le. Bettes István a saját „hangszerelésében" szólaltatja meg a kis énekeseket, a tőle megszokott leleménnyel. Illusztrálta: Polányi Rita.
Kötve, 96 old., 19,5x31,5 cm
bolti ár: 390 Sk **kedvezménnyel: 360 Sk**

Bárczi Zsófia
A keselyű hava
AB-ART

Kötve, 224 old., 17x24 cm
bolti ár: 180 Sk **kedvezménnyel: 160 Sk**

Könyvjelzőnk júliusi számának 11. oldalán a nyomdai előkészítés során „elveszett" a recenzió utolsó sora. A csonkán megjelent bekezdés újraközlésével kérek elnézést a recenzió szerzőjétől, Kozsár Zsuzsannától, a könyv írójától, Bárczi Zsófiától és persze minden olvasónktól. (A szerk.)

„A rendkívül igényes szókincsű kötet alappillérei élet és halál, túlvilág és mágia, titok és csoda, borzongás és harmónia. Megannyi kettősség, egység, gondosan kimérve, ösztönszerű magabiztossággal megkeverve. Ez a könyv nem pusztán tehetséges pályakezdet. Sokkal több annál."

Csallóközi cigány mesék

Nagy László Endre jövőre lesz hetvenöt esztendős. Komáromban született, a hatvanas évek derekáig tanított Pozsony környékén, riportjait, írásait rendszeresen közölték a szlovákiai magyar lapok, versek, elbeszélések, mesék szerzőjeként, ifjúsági íróként tartjuk számon. Sokat fordított, egyebek közt Josef Čapek *Árnyak között* című ifjúsági regényét (Pozsony, Tatran Kiadó, 1966) is átültette magyarra. Országjáró útjain készült riportjai, melyeket egy időben A Hét hasábjain olvashattunk, kötetben nem jelentek meg ugyan, mint ahogy elbeszélései sem, de meséiből a Madách 1976-ban kiadott egy csokorravalót *Az eltévedt napsugár* címmel. A hetvenes években még publikált néhány verset és mesét a Kis Építőben és a Hétben, néhány művészportréját – Szabó Gyuláról, Löffler Béláról, Bartusz Györgyről, Darázs Rozáliáról – lehozta az Új Ifjúság és az Irodalmi Szemle, majd Magyarországra költözött. *Indián mesék* című könyve már Budapesten jelent meg 1981-ben.

A KT Kiadó gondozásában a közelmúltban megjelent kötete, az *Istenke legszebb ajándéka* a szerző előző, alig 48 oldalas kiadványa (*Aranymosó cigányok a Kárpát-medencében,* Nap Alapítvány, 2000) ismeretében nem meglepetés. Ez a mostani, *Cigány mesék* alcímű tizenöt cigány mesét, egy fejezetnyi közmondást és egy történelmi eszmefuttatást tartalmaz.

A gyűjtemény egyes darabjainak eredetéről maga a szerző írja: „Nagymegyeren élt Mária néni, az a bölcs, öreg cigányasszony, akivel a helyi plébános, Farkas Jenő (1922–1979) pap költő is sokszor és szívesen elbeszélgetett. Ő ismertetett össze bennünket..." E sorok olvastán felmerülnek bennünk a gyermekkori emlékek, melyek közt akad egy-egy bölcs cigány néne vagy bátyó, patkoló szegkovács, vagy a tekenősök, kiknek más vidékről hozott dalait, kiejtését, beszédét csodáltuk, miközben a falu szélén ügyes mozdulatokkal vájták, mélyítették tekenőiket. A cigányok sorsa, életvitele és sajátos világa mindig foglalkoztatta íróinkat és költőinket. Csak a politika tartotta távol magát a cigánykérdéstől, ahogy a múltban, ma is. Pedig a cigány mesék mélyén valahol ott rejtőznek konkrét emberi vágyaik s az örök vágy a jobb körülmények és életsors után.

N. László Endre mesegyűjteményét szép korabeli rajzok, grafikák díszítik. Kár, hogy a mesekönyvekről általában kevés recenzió születik. Mintha a mese irodalmunk mostohagyereke lenne. Pedig e kötet szövegeit olvasva úgy érzem, a csodahegedűről, a bűvös cimbalomról, a roma átokról és más történetekről szóló mesék nem csak a gyerekekhez szólnak, hanem élvezetes olvasmány a felnőttek számára is. Akár beismeri a felnőtt, hogy szeret mesét olvasni, akár nem.

Motesiky Árpád

N. László Endre
Istenke legszebb ajándéka
KT Kiadó
Fűzve, 98 old., 14,8x21 cm
egyezményes ára: 119 Sk

AUGUSZTUS

Balázsy Géza
Furgfangos Péter
Mesés foglalkoztató óvodásoknak és kisiskolásoknak
AB-ART
A Furfangos Péterről szóló izgalmas mesét ügyességi feladatok kísérik, amelyek során rajzolni, játszani, gondolkodni, számolni egyaránt lehet.
Kapcsolt 32 old., 15x21 cm
bolti ár: 39 Sk
kedvezménnyel: 35 Sk

Nemes Nagy Ágnes
Bors néni könyve
Kalligram
A költő halhatatlan mesealakja, akit Dayka Margit formált meg varázslatosan a színpadon, 1978-ban indult el hódító útjára. A mostani új kiadást Pásztor Gábor eredeti illusztrációinak felújított változata gazdagítja.
Kötve, 56 old., 23,5x21,5 cm
bolti ár: 280 Sk
kedvezménnyel: 250 Sk

A könyvből

„Amit pedig a kutya sem olvasna el, az utószó helyett, megtanítalak benneteket az ürgeversre. Tanuljátok meg, ha elszomorított volna benneteket valamelyik mese, a macházi ürgék versét!

Azt beszélték,
hogy Macházán
fürgék
ám
az ürgék.

Nem láthatsz te
sehol ilyen
fürge ürge-csürhét!
Ottan
minden domb helyén csak
egy fene nagy lyuk van
és abban a nagy-nagy lyukban
sok-sok kisebb lyuk van,
és sok ürge, fürge ürge
minden ilyen
lyukban!
Ott tanyáznak a világon
a legfürgébb ürgék,
és a derék
macháziak
erre ma is büszkék!"

JÁNLATUNK

Kovács Magda
Topolya úr csodálatos átváltozása
Méry Ratio

Kovács Magda legújabb meséskönyve egy különös házikóban játszódik, ahol emberek élnek, de manók suhognak a falban, és sárkányok riogatják a városka lakóit. A városban természetesen különös dolgok történnek, amelyek hol szomorúsággal töltik el az olvasót, hol felemelő érzéssel. Illusztrálta: Polányi Rita.
Kötve, 56 old., 19,5x31,5 cm
bolti ár: 230 Sk **kedvezménnyel: 210 Sk**

Tóth László
A boszorkány porszívója
Ister–Kalligram

A József Attila-díjas író lebilincselő meseregénye sziporkázó nyelvi leleménnyel, színes-eleven-varázslatos világot teremtve szól gyermekekhez és felnőttekhez. Illusztrálta: Tettamanti Béla.
Kötve, 160 old., 17x24 cm
bolti ár: 250 Sk
kedvezménnyel: 220 Sk

Pokol pitvara

Gazdag József elsőkötetes szerző, mondhatnánk, ha e kijelentés mélyén nem rejlene óhatatlanul némi becsmér. Nos, nemrégiben valóban élete első kötetét publikálta a fiatal szerző, művében azonban nyoma sincs szárnypróbálgatásnak, elbeszéléseinek önálló és megérlelt stílusa, sajátos nyelvi világa valósággal lehengerli az olvasót. A Kalligram Kiadónál megjelent kötet, legalábbis az általam olvasott példánya, tegyük hozzá, színre-illatra sem utolsó.

A *Kilátás az ezüstfenyőkre* című kötet kilenc, egymástól különálló vagy csak lazán kapcsolódó elbeszélést tartalmaz. Az elbeszélések központi szereplői cselekvésre képtelenségüket kényszeres álcselekvésekkel leplezik. Kíméletlen pontosságuk tehetetlenségükben gyökerezik. Egy pillanatra sem feledkeznek meg önmagukról, és míg a megfellebbezhetetlen kijelentések lehetőségét kutatják, igazából csak árnyakat fürkészhetnek.

A megbolydult térben az idő iránya sem állandó. Az ürességben ringatózó, kallódó szereplők egy hajdani megrázkódtatás nyomait viselik magukon. A központi figurák tehetetlenül szemlélik, amint átáramlik rajtuk az idő. A nihil lesz úrrá rajtuk, a semmi vágya sodorja őket, lemondanak a cselekvés lehetőségéről, még akkor is, ha sikerrel kecsegtet az elképzelt jövő. Életük sivár eseménytelenségét személyes démonaikkal népesítik be. Nem képesek kimozdulni a holtpontról, a mozdulatlanság leküzdése kegyetlen feladatot jelent számukra. A lélek nehézkedési ereje legyűri és egyfajta infernális mélységbe rántja őket. A pokol pitvarán téblábolnak.

Feltűnő az alakok némasága, a külvilággal folytatott kommunikáció szinte teljes hiánya hatja át az elbeszéléseket. Csupán magukban beszélnek, és képzeletben folytatnak párbeszédet. Számukra az emberi beszéd ismeretlen dialektus. Az élet behúzódik szánalmas kis bugyraiba, a lélek pedig már régen elveszítette egykori fenségét és a köz prédája lett. A sors többé csak ösztönösen érzékelt rendellenesség.

Egyedüli birtokuk a csend, pontosabban szólva ők vannak a csend markában. Személyes csendjük, az emberi hang teljes hiánya, melyen nem kell osztozniuk. A csend azonban nem hozza el a békét, csak viszonylagos lelki nyugalmat teremt. A kifosztottak nem nyughatnak sosem. Bár a hősök tudatában megjelenő képzetek és gondolatok nyomon követhetőek, az én feltáratlan marad. Az én csendbe burkolózik, a kulcs zárrá lesz. A belső ürességben a külső üresség visszhangzik. Az én feloldódik, tudatra ébredések sorozata csupán, híján a folytonosságnak, az örökös jelen poklába zártan vergődik.

Semmiben sem lehetnek bizonyosak, a múlt is kifürkészhetetlen, nem tudni, hallucinálnak-e vagy valódi emlékképeket látnak, mikor megpróbálják felidézni a perc történetét. Kétségbeesett igyekezettel próbálják rekonstruálni a múltat, az egykor megélt pillanatokat. Minduntalan önmagukat ismétlik, mintha azt gondolnák, ha többször elhangzik valami, igazságtartalmat nyer, hiszen a félreértés veszélye mindig fennáll. Igyekezetük reménytelen, éppen ezért megrázó. A félreértéstől való félelem szószátyárságra készteti őket, kijelentéseik labirintusának azonban nincs kijárata. A szüntelen beszédáradás a lényeg elhallgatását jelzi. Kijelentéseik a valóság nyelvi rögzíthetetlenségéről győzhetik meg az olvasót. Gondolataik nem az értelem rendjét tükrözik. Híján vannak az individuális tájékozódás eszközének az egyéni lét dimenziójában. Az elbeszélések főszereplői otthontalanok, nem ismerik, Mészöllyel szólva, a kockázat nélküli önfelejtődés örömét, a biztonság ragozhatatlanságát. A káosz angyalai ők.

Szerelmük a kiszolgáltatottak szerelme. Fájdalmas és megalázó kötöttség fűzi őket a szeretett, rajongva tisztelt és félt lényhez. Különös visszatérő figurája az elbeszéléseknek Ágnes, akiről csak annyit tudhatunk, hogy már nincs. Csupán a hiányával van jelen, mégis áthatja az űrt, melyet maga mögött hagyott.

Összességében elmondható, Gazdag Józsefet már az első kötete a magyar próza élvonalába sorolja. Anélkül, hogy művének irodalmi előzményeit szántszándékkal kutatnánk, megállapíthatjuk, a szerző bátran vállalhatja magát Mészöly Miklós, Krasznahorkai László és Bodor Ádám méltó irodalmi utódjának.

Rácz Vince

Gazdag József
Kilátás az ezüstfenyőkre
Kalligram

Az első kötetes szerző hőseit az állandó keresés, a méltóságukhoz való kétségbeesett ragaszkodás jellemzi, egészen addig, míg minden hideg kék nem lesz...
Kötve, 192 old., 11x18,5 cm
bolti ár: 220 Sk
kedvezménnyel: 200 Sk

Belső mesék

Nem szeretem a nagyvárosokat. Fábián Nóra kötete azonban arról mesél nekem, hogy lehet megszeretni egyébként nem szerethető metropoliszokat. Van ugyanis bennük valami, amit nincs módunk mindjárt megérezni, megérteni egy állomásra történő befutáskor, vagy egy szoba lefoglalásánál, vagy amikor afelől érdeklődünk, hogy jó-e ebben a betonrengetegben élni, (szoba)társra találni.

Fábián Nóra városát tehát lehet szeretni és nem szeretni, de a könyvét mindenféleképp jó birtokunkban tudni idegen városok utunkba kerülésekor, az ott történő találkozásokhoz való egyfajta tapasztalat tuningjaként, az esszencia megértéséhez, megízleléséhez. Megtanulni *„a semmihez képest hozzárendelni azt, amit az otthonról gondolni szoktunk."* (33.)

És akkor momentán jöjjenek, jöhetnek a momentumok. Rögtönzött anzikszok, amelyeket megkaphatunk mástól, csak időnként meg kell fordítani a lapot, itt majdnem százszor, de ezt idővel észre sem veszi az olvasó. Távolról érkezik, de a nagyon közelről szól.

Valaki feladta őket. Mi is feladhattuk volna.

A mesék sajátja, entitása az, hogy a reális világot benépesítő szereplői jellegzetes, egyedi jellemek és típusok. Ezek a hősök állnak szemben, általában valószerűtlen, előre nem látható eseményekkel és történésekkel. Nincs ez itt sem másképp. A cím megállja a helyét.

Megkapóan rajzolódik ki az az induktív folyamat, a belsőből kiindulva, hogy lakható be mégis paradox mód a mindig idegen. Ahogy egymás kiismerése, mint a mesék próbatételei adják mellénk a segítőket, akik persze nem a hagyományos értelemben azok, csak talán elkezdjük érteni őket, és ezáltal már nem egyedül nem értjük azt, ami körülvesz és meghatározni szeretne minket. Mint egy stratégiai játék paneljei, szabályai. Miután begyűjtöd ezt meg azt, megismered őt, megfejted a titkát, már rögtön kisajátítottál egy részt, amit aztán megélhetsz, amit művelhetsz. És akár, mint mindent, ahogy azt már csak szokás, természetesen meg is szokhatsz.

Persze mindez a türelmes elérés kérdése. Tünékeny helyzetek mozgatják, aztán nem is tudjuk miért, hogy lesz reflexünk a rezdülés maga: *„Ismerősnek tűnő mozdulatok ragadták meg [...] amikor volt bátorsága hozzá, és a tekintet is ugyanaz: egyidejűleg kedvesen félénk és elszánt."* (195.)

Meseszerű lehet annak az illúziója is, ahogy máshol, szórakozottan döbbenünk rá az otthoni (itteni?) pillanatokra, nem tudjuk, hogy mikor épp mi ragadja meg a figyelmünket, pszichikumunk mire reagál. Mit nem hisz el idegen városokban, városoknak, mit tulajdonít a számunkra ismert helyek emlékképéhez az új közegben, az új díszletek közti terepen. Mi marad, marad-e eltörölhetetlen baleset.

Egy új világban nehéz mit kezdeni az idővel. Vagy *túl* jelen van, vagy alig érzékelhető. Elveszik a kirakatok nézelődése, a nyelvészeti problémák elemezgetése és a könyvtárak látogatása közt.

Innen kell megrajzolni, meghatározni a határ menti városkából mentett lényünket. Legyen ez a feladat. Amolyan legkisebb-királyfis, sárkányos, boszorkányos.

Így talán a széttört idő egy kósza, elkallódott darabkája óvatosan, mint egy puzzle-darab visszacsusszanhat az eszményi helyére, hogy aztán boldogan élhessünk, saját szobánkban, amíg csak...

El nem kezdjük épp olvasni egy kisvárosban egy nagyváros meséit.

Mizser Attila

Fábián Nóra
A nagyváros meséi
Kalligram

A történetek szereplői megsebzett, elveszett emberek, akik hősiesnek is mondható próbálkozással viselik terheiket, és óriási erőfeszítéssel szeretnének hasonulni ahhoz, amit normálisnak tartanak. Egyetlen ambíciójuk, hogy olyanok legyenek, mint mások.
Kötve, 200 old., 11,5x18 cm
bolti ár: 160 Sk
kedvezménnyel: 130 Sk

Nyerteseink

Kukorelly Endre: Nag
Nagyon egyszerű dolog,
az ember mozog,
igen egyszerű eset,
az ember szeret,
ennél is egyszerűbb esetnél
az ember nevetgél
de a legegyszerűbb esetben
mindenki esetlen

Feladványunkban Kukorelly Endre – itt most teljes terjedelmében leközölt – versét kellett befejezni. Helyes megfejtésekben szerencsére nem volt hiány. A sorsolásba a megfelelő rímszó beküldői kerültek, közülük pedig az alábbi három kedves olvasónknak kedvezett a szerencse: a losoncnagyfalui **Dobos Andreá**nak, a zselizi **Halasi Ildikó**nak és a lévai **Lackó Edit**nek. Nyereményük: Gágyor Péter *Isten veled, Monarchia* című kötete (a Nap Kiadó ajándéka). Az egyedi megoldások beküldői közül is három olvasónknak küldünk a Nap Kiadó jóvoltából ajándékot (Barak László *Miféle szerzet vagy te?* című cédéjét). **Ármai Júlia** kürti olvasónk változata: mindenki „megbékél". **Fügedi Sándor** Pozsonyból: „vígan él", a nagymegyeri **Varga Erzsébet** pedig „elalél". Mindenkinek gratulálunk!

Augusztusi feladványunk (beküldője **Méry Júlia** Nagymagyarról – neki jutalmul Vajkai Miklós *A zöld kígyógyermek* című mesekönyvét postázzuk):

„A képzelet ráfogásai (Szlovákiai magyar szép próza 2004) című kötetből idézek:

A cella nyirkos volt és szűk, félhomály uralkodott benne. Mégis boldognak érezte magát, ahányszor belépett. Ez volt palotájában az egyetlen hely, ahol nyugodtan beszélgethetett arról, ami gyötri. A rabnál olyan megértésre talált, amilyenről nem is álmodott.

Ki a szerzője az idézett írásnak?"

A szerkesztő segítsége: A prózaválogatást tartalmazó antológiában tíz író szerepel: Aich Péter, Bárczi Zsófia, Gazdag József, Kmeczkó Mihály, Kozsár Zsuzsanna, N. Tóth Anikó, Pénzes Tímea, Tallósi Béla, Vajkai Miklós, Varga Imre. A fenti részlet szerzője a Könyvjelzőben is rendszeresen publikál. Külön sorsolunk azok közt, akik az elbeszélés címét is megírják!

Továbbra is várjuk sikerlistáikat és könyvismertetőiket!

Az Ikrek esete Klárával

Örvendetes, hogy egyre több fiatal szlovákiai magyar író próbálja ki tehetségét prózai műfajokban. Bárczy Zsófia *A keselyű hava* című novellás-kötete és M. Csepécz Szilvia regénye, az *Egyszerű viselet* után a kora nyáron jelent meg Gazdag József igen színvonalas kisprózakötete, a *Kilátás az ezüstfenyőkre* és György Norbert regénye, a *Klára*.

Gazdag József novelláival már találkozhattunk a Kalligramban és néhány magyarországi folyóirat hasábjain, György Norbert azonban két Kalligram-beli szerepléstől eltekintve az ismeretlenségből bukkant elő. Regényének fülszövegéből annyit tudunk meg, hogy 1972-ben született, rockzenekarokban játszott és rövidfilmeket készített, jelenleg pedig Füleken él.

Regényének főhőse (az Ikrek) vidékről érkezik Pozsonyba, és revizorként keresi kenyerét. Normális ember nem kedveli a revizorokat (ahogy általában semmilyen „hatóságot" sem), még akkor sem, ha máskülönben rokonszenves ember az illető. Ahogy a *Klára* pórul járt főhőse is. Ő is rokonszenves fiatalember, egy kicsit talán naiv is, egy kicsit felületes, s a nőket sem ismeri igazán. Főleg nem azt a felszínessége ellenére is bonyolult, titokzatos(kodó) típust, akivel munkája végzése közben megismerkedik, akibe pechjére beleszeret, nem sejtve, hogy ez a Klára afféle femme fatale lesz életében... Többet nem árulok el a regény cselekményéből, tessék elolvasni a könyvet, ígérem, nem fognak unatkozni.

S ezzel talán azt is elárultam, hogy a *Klára* nem a posztmodern szövegirodalom repertoárját gazdagítja, hanem fordulatos cselekményű, olvasmányos regény, mindamellett nem lektűr. A két főszereplő alakja lélektanilag is árnyalt, s különösen Klára ellentmondásos személyiségét sikerült az írónak plasztikusan kidolgoznia anélkül, hogy tekervényes pszichologizálásokba tévedne. György Norbert filmes tapasztalatai nyilván nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy feszesre húzza a regény kompozícióját, hogy ne engedjen a kevésbé lényeges cselekményszálak csábításának, magyarán, hogy ne vesszen el a részletekben. A pergő, sodró cselekmény a regény egyik legszimpatikusabb erénye.

Bizonyára akadnak majd olvasók és kritikusok, akik a posztmodern irodalom nyelvi csavarásaihoz képest a *Klára* írójának stílusát igénytelennek tartják. Én éppen fordítva látom a dolgot. S nem azért, mert a minimalista próza ma nyugaton, de egyre inkább nálunk is sikk. Hanem mert György Norbert regényének esetében funkcionális, miként a bratislavázás és más szlovakizmusok is. György Norbert nem szépen akar írni, hanem pedánsan, fölösleges stíluscikornyák nélkül. Ez többnyire sikerül is neki, s nem jelenti azt, hogy valamiféle semleges, steril, kasztrált nyelvet talált volna ki a maga számára. A két főszereplőről ugyanis, tetteik mellett, a nyelvhasználatuk árulja el a legtöbbet. Ebben persze nincs semmi újdonság, éppen csak tudni kell csinálni. Van, akinek ahhoz, hogy ezt megtanulja, egy élet is kevés. Másoknak viszont – György Norbertnek is – ez valahogy a vérében van.

Nem tudom, mennyire hoch-irodalom a *Klára*, rágódjanak ezen a kritikusok, úgyis az a dolguk. Kifogásaim nekem is lennének, de pályatárs pályatársról jót írjon, vagy semmit. Az biztos, hogy György Norbert személyében nem pepecselgető esztéta, nem is kétbalkezes dilettáns, hanem valóban tehetséges író debütált. Bizonyára nem én leszek az egyetlen, aki kíváncsian várja a folytatást.

Grendel Lajos

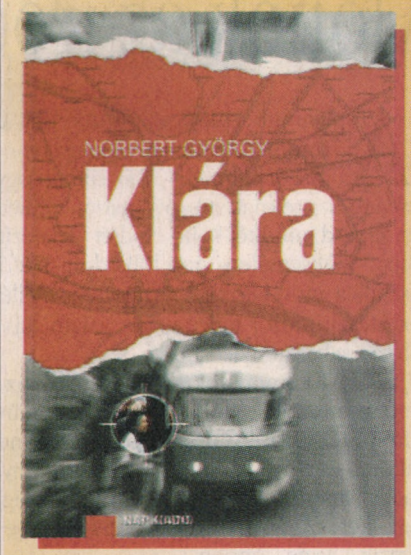

Norbert György
Klára
Nap Kiadó
A regény főszereplője egy vidékről Pozsonyba került fiatalember, aki revizorként keresi kenyerét, s munkája végzése közben ismeri meg későbbi végzetes szerelmét. György Norbert dinamikusan pergő, humoros, nyelvében is leleményes prózája a legszerteágazóbb olvasói elvárásoknak is eleget tesz.
Kötve, 256 old., 13x18 cm
bolti ár: 230 Sk
kedvezménnyel: 210 Sk

A bemutatott könyvek a megjelölt kedvezményes árukon megrendelhetők.
1000 Sk feletti megrendelés esetén nem számítunk fel postaköltséget (65 Sk).
Könyvtárak és iskolák, figyelem! 1000 Sk feletti megrendelés esetén 25% kedvezményt biztosítunk.

Szerző(k) és cím(ek):

.....

A megrendelő neve:

.....

Lakhely, utcanév, ház- és irányítószám:

.....

.....

.....

Postacímünk:
Vydavatelstvo Kalligram, s. r. o.
Staromestská 6/D P. O. Box 223
810 00 Bratislava 1
Tel./Fax: 00421-2-544 15 028
e-mail: distribucia@kalligram.sk

Klónok az irodalom piacán – 3.

A plágium szükségszerű, mondja Lautréamont. S Baudelaire – *Jegyzet a plágiumról* címmel – összeállított egy listát azoknak az íróknak a szövegeiből, akiket utánzott. Éluard mindkét költő elődjét kiegészítve azt állítja: Szükségtelen gondolkodni, beérhetjük pusztán a mondatokkal. S mintegy mellékesen hozzáteszi: időről időre aztán valami kis lökés változásra készteti ezeket.

Kis lökés a mondatoknak, nagy lökés az irodalomnak, mondhatnánk. Az irodalom művelője, az író (és az olvasó) mint a játék és a kaland megszállottja és előre kiszámíthatatlan törvényszerűségeik ismerője számol azzal a lehetőséggel is, hogy két szerző szövege többé-kevésbé megegyezik, vagy éppen refrénszerű ismétlései egymásnak. Gyakorta megesik, hogy az író éppen ezt a látszólagos azonosságot választja témája alapjául. De az azonosság valóban csak látszólagos, hiszen még ugyanaz a szerző sem léphet kétszer ugyanabba a folyóba, vagy ha mégis, az már nem ugyanaz a folyó és nem ugyanaz a szerző. Amiként ugyanannak a szerzőnek egy és ugyanaz könyve esetében az olvasó sem ugyanazt olvassa, ha egykori olvasmányához nyúl vissza – mert közben nyilván mást is olvasott, s ha mégsem, akkor is eltelt bizonyos idő, s minden újraolvasás különbözik az előzőektől. Végül felvethető az is, hogy az egyszer olvasott, majd a polcra visszakerülő s attól fogva örökkön ott porosodó könyv sem az már, mint amikor olvastuk.

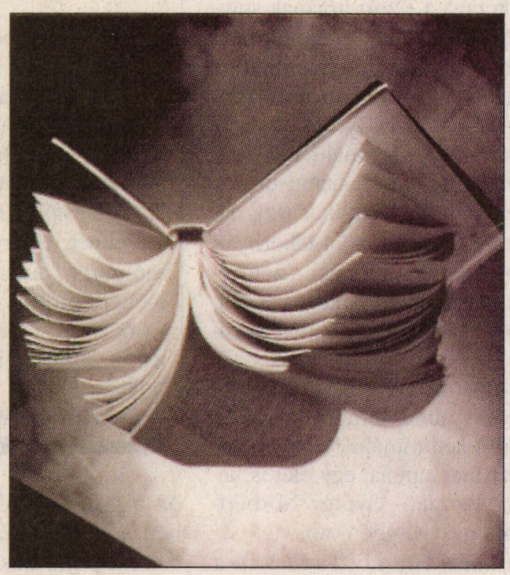

A meggyilkolt költő című Apollinaire-könyvben, melyet szerzője kisregénynek nevez, az egyik fejezet azt ecseteli, hogy a költő Croniamantal beront a Benini madár nevű festő barátja műtermébe, s felolvassa neki legutóbbi költeményét. A festő végighallgatja, s csak ennyit mond: „Utolsó versed, szegény jó barátom, egyszerű plágium..." A huszadik századi világirodalom nagy egyéniségei közül többen eljátszadoznak az imitációnak, a plágiumnak és a másolatnak mint témának és szövegszervező elvnek a kérdésével, leggyakrabban – természetesen – kikacsintva a szövegből az olvasóra. Mintha csak azon mosolyognának: látod, kedves olvasó, ami látszatra s minden külső jel szerint ugyanaz a szöveg, az éppen benned válik ketté.

Példaként az ismertebb szövegek közül Borges hosszú című elbeszélése, a *Pierre Ménard, a Don Quijote szerzője* említhető. A mű története szerint egy Pierre Ménard nevű szimbolista költő eldönti, hogy megírja a *Don Quijotét*. S tényleg: bizonyos részleteit (melyek szó szerint megegyeznek Cervantes halhatatlan regényének megfelelő részeivel) sikerül is megírnia, nyilván annál az egyszerű oknál fogva, mely szerint ha az ember szüntelen alkot, előbb-utóbb szükségszerűen olyasmit is létrehoz, amit már korábban mások megtettek. Ménard nemcsak hogy új művet – s az elbeszélő szavai szerint Cervantesénél mérhetetlenül gazdagabbat – alkotott, az ő *Don Quijotéje* révén a Cervantes-regényt sem lehet már úgy és olyannak olvasni, mint azelőtt. A fönt említett „kis lökés", melynek Éluard a változás pozitív jegyét tulajdonítja, ebben az elbeszélésben, mely a leírtakra vonatkozóan az idő múlásának nagy jelentőséget tulajdonít, ironikusan visszhangzik: „Nincs olyan szellemi gyakorlat, amely végeredményben ne lenne fölösleges. Egy bölcseleti tan kezdetben a világmindenség valószínű leírása; múlnak az évek, s már csak egy fejezet – ha ugyan nem csak egy bekezdés vagy egy név – a filozófia történetében. Az irodalomban még nyilvánvalóbb ez a végelavulás" – von le a Borges-elbeszélés mesélője egy további tapasztalatot.

Karel Čapek hasonló elbeszélése tíz évvel Borgesé előtt íródott. Čapek a plágium történetét jellemzően a kriminalisztika környezetébe helyezi: az író és a börtönlakó egymást szórakoztatja, s ennek keretében az előbbi, Jandera úr, elmeséli Bobeknek, a visszaeső bűnözőnek azt a szerinte páratlan esetet, amikor nem a tolvajt keresik, hanem a tolvaj keresi azt, akit meglopott. Vele ugyanis történetesen az esett meg, hogy miután egy lap leközölte az írását, belehasított a gyanú: ő ezt már valahol olvasta. Feltételezését közli is egyik barátjával, mire az legyint: persze, rögtön fölismertem, Csehovtól loptad. Jandera úr ezt követően előadja esetét egy kritikusnak: képzelje, uram, hallatlan, az ember képes úgy plagizálni, hogy ennek nincs is tudatában, velem ez megtörtént, a legutóbbi novellámról kiderült, hogy loptam. Tudom, válaszolja a kritikus, az a szöveg Maupassant-é... Mire fel Jandera úr körbelátogatja ismerőseit, s elpanaszolja nekik, hogy milyen az ember, ha egyszer rossz útra téved, meg nem áll a lejtőn. S ekkor derül ki számára, hogy milyen – minden képzeletet felülmúlóan – mélyre süllyedt: azzal az egy novellájával egy végeláthatatlan világirodalmi csarnokot fosztott ki: Gottfried Kellert, Dickenst, d'Annunziót, az Ezeregyéjszakát, Charles Louis Philippe-et, Hamsunt, Stormot, Hardyt, Andrejevet, Bandinellit, Roseggert, Reymontot... Akárha olvasta volna Lautréamont-t: szembesül azzal, hogy íróként kényszerűen tolvaj is, azazhogy a plágium szükségszerű.

Csanda Gábor

KÖNYVJELZŐ

Az Új Szó könyvekkel és olvasókkal foglalkozó melléklete
www.ujszo.com
Megjelenik
havonta egyszer

Készül
a Szlovák Köztársaság
Kulturális Minisztériumának
támogatásával

Szerkeszti:
Csanda Gábor

Levélcím:
Könyvjelző,
Námestie SNP 30,
814 64 Bratislava 1

Villanyposta:
konyvjelzo@poetic.com

E számunk szerzői:

Ardamica Zorán (1970)
költő, kritikus, zenész
(Losonc),

Bettes István (1954) költő
(Pozsony),

Filep Tamás Gusztáv
(1961) irodalomtörténész
(Budapest),

Grendel Lajos (1948)
Kossuth-díjas író (Pozsony),

Horváth Erika (1978)
szerkesztő, műfordító
(Vásárút),

Mizser Attila (1975)
költő (Fülek),

Motesiky Árpád (1941)
vadászíró, szakíró
(Verebély),

Rácz Vince (1976)
szerkesztő, újságíró,
költő (Nagymegyer),

Vajda Barnabás (1970)
tanár, irodalomtörténész
(Dunaszerdahely)

A Könyvjelző legközelebb
szeptember 23-án,
csütörtökön
jelenik
meg.